

Collectieplan 2019

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Manifest

Dit museum doet iets met je.
Het creëert afstand tot het alledaagse.
Biedt troost.
Zet je aan het denken.
Laat je tot rust komen.
Of juist niet.
Met museumzalen in menselijke maat,
komt Kunstmuseum Den Haag het liefst dichtbij.
Zo dichtbij dat kunst intiem wordt.
En je niets anders kan dan naar binnen kijken.

Visie

Kunstmuseum Den Haag vindt dat iedereen dicht bij kunst moet kunnen komen. Omdat kunst het leven mooier kan maken, je aan het denken zet, je boos kan maken, harmonie kan bieden of tot discussie leidt. Kunst is emotie, creëert energie, bij iedereen op zijn of haar eigen manier.

Belofte

Kunstmuseum Den Haag laat kunst dicht bij je komen.

Waarden

Expertise, toegankelijkheid, veelzijdigheid

Collectieplan 2019

Tekst:
Doede Hardeman
en **Anne de Haij**

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
1. Collectiebeschrijving	7
2. Collectiebeleid	13
3. Collectievorming	17
3.1. Verwervingen	17
3.2. Ontzameling	21
4. Beheer en Behoud	23
5. Collectieregistratie en -documentatie	28
6. Gebruik van de collectie	30
7. Tentoonstellingen	33

Sam Salehi Samiee (geb. 1988) *Homoseksuele Prometheus steelt aanstekers van mooie vrouwen, vrouwen. Hommage aan het moederschap #1*, 2018
 acrylverf op hout en papier, verschillende afmetingen
 Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het Mondriaan Fonds, 2018.

Inleiding

De collectie van Kunstmuseum Den Haag vormt met ruim 165.000 objecten het kloppend hart van het museum. Elke dag inspireert de collectie ons in alles wat wij doen. Van tentoonstelling tot museumles, van stadsdeelavond tot catalogus. Die collectie is niet van ons, wij beheren deze namens de gemeente Den Haag voor alle huidige bewoners van Den Haag én toekomstige generaties. Dat is een uitdaging en een eervolle taak tegelijk, die wij met veel liefde vervullen.

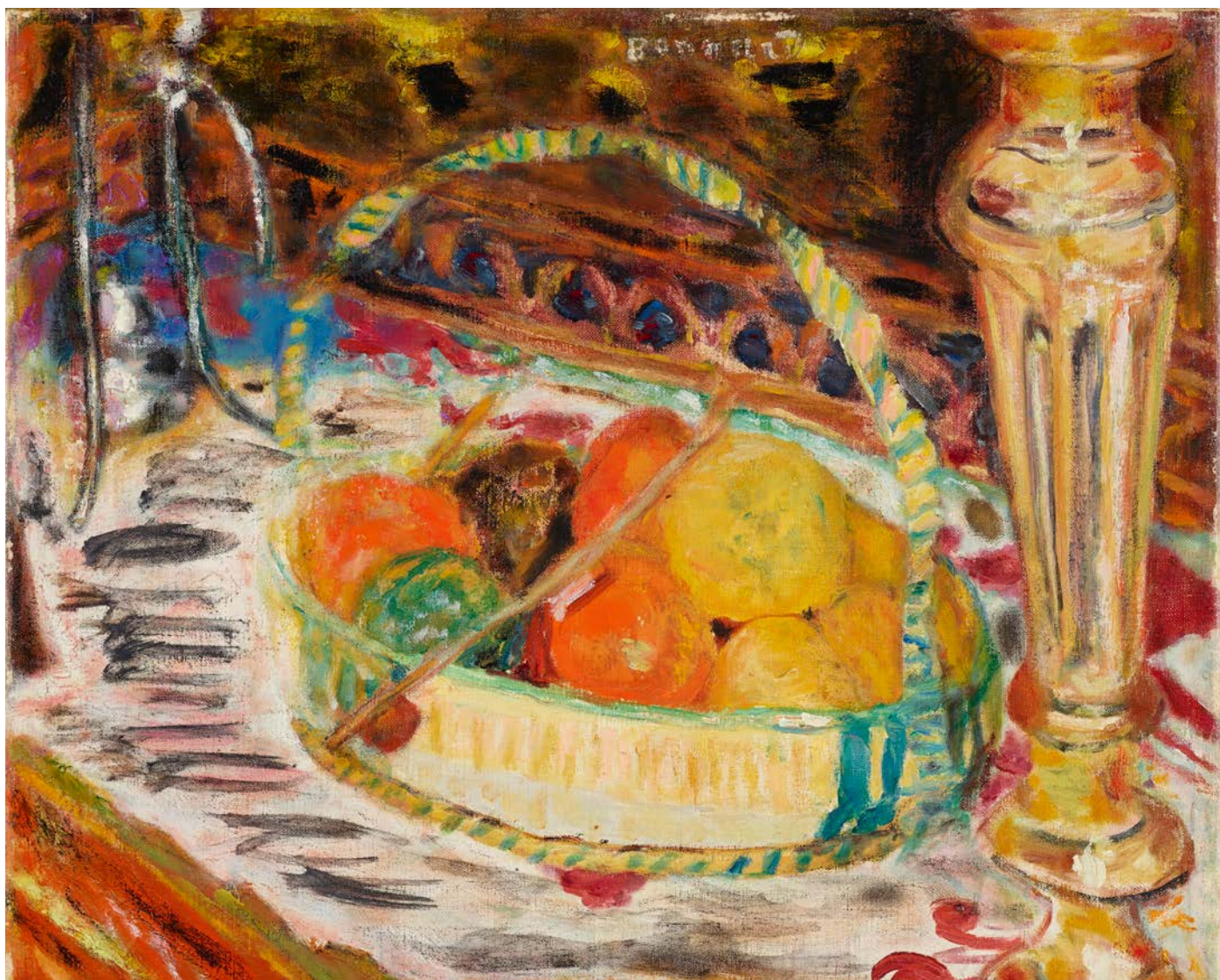
Dit schept verwachtingen vanuit de buitenwereld. En brengt plichten met zich mee ten aanzien van het behoud en beheer en de ontsluiting van deze prachtige internationale collectie. Kunstmuseum Den Haag is mede door de collectie een van de belangrijkste musea van Nederland. Jaarlijks trekken we maar liefst 350.000 tot 500.000 bezoekers en behoren daarmee tot de top van de Nederlandse musea. Als het om moderne kunst gaat, behoort Kunstmuseum Den Haag naast het Stedelijk Museum Amsterdam en Museum Boijmans Van Beuningen tot de musea die er internationaal toe doen. Maar ook de modecollectie is van nationale en internationale faam, evenals onze gevarieerde collectie toegepaste kunst. Internationaal is o.a. onze Mondriaancollectie uniek en beroemd. Juist de collectie maakt ons (inter)nationaal een niet te onderschatten speler. Den Haag staat met het Kunstmuseum internationaal op de kaart.

Die schatkist aan kunst en verhalen houden wij niet voor onszelf, maar delen wij met Nederlandse en buitenlandse musea. We zorgen er zo voor dat de collectie op zoveel mogelijk plekken te zien is. Behalve langdurige bruiklenen aan verschillende musea, van het Guggenheim Museum in New York tot Villa Mondriaan in Winterswijk, zijn juist de kortdurende bruiklenen cruciaal voor de dynamiek in de Nederlandse musea. De afgelopen jaren hebben we zo tal van tentoonstellingen in o.a. het Groninger Museum, Fries Museum, Drents Museum, Museum de Fundatie Zwolle, Museum Alkmaar, Centraal Museum Utrecht, Singer Laren en Dordrechts Museum mede mogelijk gemaakt. Met jaarlijks gemiddeld 650 bruiklenen kunnen we met trots zeggen dat Kunstmuseum Den Haag een bijzonder genereuze bruikleengever is in Nederland en daarmee een belangrijke bijdrage levert aan de collectiemobiliteit van de Collectie Nederland. Wij onderschrijven daarbij – en waren nauw betrokken bij het formuleren van – de richtlijnen 'Slimmer Lenen', in 2016 opgesteld door de Museumvereniging ter bevordering van de collectiemobiliteit in Nederland.

De collectie is bij ons in alles het vertrek- en eindpunt. Zo is de collectie leidend bij ons tentoonstellingsprogramma en ook voor ons educatie- en maatschappelijk programma. Elk programmaonderdeel staat in directe verbinding met de collectie. We doen continu onderzoek naar onze collectie en ontwikkelen zo telkens een nieuwe invalshoek op een kunstenaar, stroming of thema. Dit levert nieuwe kennis, verhalen en betekenissen op die reageren of aansluiten op wat er in de samenleving gebeurt. Deze nieuwe kennis 'verdwijnt' niet na de tentoonstelling, maar voegt een nieuwe laag toe aan de context van de collectie. Alles wat we doen beklijft dus en bouwt verder aan de geschiedenis van de museale bijdrage aan de samenleving. De gedachte dat alles begint en ook weer terugkeert bij de collectie is een duurzame manier van presenteren én onderscheidt ons nadrukkelijk van presentatieruimtes zonder collectie.

Tot slot. Waar veel musea op twee benen staan: behoud en beheer enerzijds en tentoonstellingen maken anderzijds, staan wij er denkbeeldig op drie. Ook educatie is voor ons een kerntaak en is verweven in alles wat we doen. Kunst komt namelijk niet altijd als vanzelf dicht bij mensen. Kunst vraagt om stilstand, om vertraging, om uit de comfortzone te stappen en open te staan voor het nieuwe. Dat lijkt steeds lastiger in een tijd waarin we eerder lijken te verlangen naar snelle prikkels en aaibare plaatjes. Soms is er net iets meer nodig om kunst dicht bij mensen te brengen. Educatie en het toegankelijk maken van onze verzameling zien we als onze derde kerntaak. Die taak is niet alleen belegd bij de afdeling Educatie, maar bij alle medewerkers van het museum.

Een sterke positionering op de collectie kan alleen maar als deze in topconditie wordt beheerd, geconserveerd en zo goed mogelijk ontsloten. Het collectiebeleid is daarin cruciaal. Voor u ligt ons collectieplan. Het is algemeen museaal beleid en toegespitst op het meerjarenbeleidsplan 2021-2024. Hierin leest u alles over ons inhoudelijk beleid in relatie tot die prachtige verzameling. Daarmee blijven we niet alleen dicht bij de collectie en ons bestaand publiek, maar komen we ook dicht bij nieuw publiek en dicht bij onszelf. Een museum dat midden in de samenleving staat.

Pierre Bonnard (1867-1947) *Panier de fruits sur le buffet*, 1924
Olieverf op doek, 39 x 44 cm
Kunstmuseum Den Haag, schenking 2019

1. Collectiebeschrijving

Algemeen

De collectie van Kunstmuseum Den Haag heeft een lange ontstaansgeschiedenis. Toen enkele kunstenaars, onder wie Anton Mauve, Jozef Israëls en Johannes Bosboom, in 1866 het initiatief namen voor de oprichting van dit museum schonken zij ook zelf kunstwerken. In de daaropvolgende decennia hebben tien opeenvolgende directeuren uiteraard kunst aangekocht, maar langdurige bruiklenen en schenkingen van particulieren hebben deze bijzondere collectie door de jaren heen vooral gevormd. Misschien wel het bekendste voorbeeld is het legaat Slijper. Salomon Slijper kocht gedurende Mondriaans leven veel werken van zijn vriend Piet Mondriaan. Na Mondriaans dood bezat Sal Slijper maar liefst 212 werken van de inmiddels wereldberoemde kunstenaar. In 1971 schonk hij deze bijzondere collectie aan het Kunstmuseum. Zonder deze omvangrijke schenking hadden wij niet nu zo'n onovertroffen overzicht van Mondriaans artistieke ontwikkeling kunnen geven.

Ook nu nog zijn particuliere schenkingen een belangrijke bron voor aanwinsten. Zo ontvingen wij in 2018 nog een schenking van een schitterend bal masqué kostuum in Ballets Russes-stijl, dat te zien was in de tentoonstelling *Art Deco* (2018), kregen we in 2019 een schilderij van de Franse schilder Pierre Bonnard en een tekening van Mondriaan geschonken en ontvingen wij de beroemde en 's werelds grootste particuliere Delfts blauw-collectie in langdurige bruikleen: de Lavino Collectie. De grote mate van betrokkenheid van particulieren heeft haar impact gehad op de samenstelling van de collectie. Deze is niet, zoals bij veel andere musea, encyclopedisch opgebouwd en ingedeeld volgens traditionele kunsthistorische periodes of tijdvakken. Veel eerder bestaat zij uit sterke deelcollecties of 'kernen', zoals Mondriaan en De Stijl, Impressionisme, Expressionisme, Art Nouveau, Art Deco, Haags zilver, Delfts aardewerk, Nederlandse en buitenlandse modeontwerpers. De belangrijkste deelcollecties inclusief topstukken vindt u op: kunstmuseum.nl/collectie/deelcollecties. Terwijl de mode- en kostuumcollectie ook te vinden is via de online platforms www.modemuze.nl en www.europeanafashion.eu.

De collectie bestaat verder uit verschillende disciplines: beeldende kunst en fotografie, mode en kostuum, moderne en oude toegepaste kunst, en muziekinstrumenten.

Deze collecties tonen we – met uitzondering van de muziekinstrumenten – doorlopend naast elkaar.

Onderstaande verdeling geeft een beeld van de hoeveelheid objecten per discipline:

Beeldende kunst

Schilderkunst	3422
Beeldhouwkunst en installaties	2133
Fotografie	7586
Tekeningen	22357
Prenten	43337
Toegepaste kunst	24651
Oude toegepaste kunst	16200
Moderne toegepaste kunst	8450
Mode	59542
Muziek	6457

Het museumgebouw

Het gebouw is misschien wel hét topstuk van de collectie en het is van grote invloed op de wijze waarop het museum zijn verzameling presenteert. Het is een van de eerste moderne museumgebouwen van de wereld. De bezoeker betreedt het museum via de pergola en de lange entreehal, alwaar het gebouw de dagelijkse realiteit langzaam achter zich laat. Het hoog oprijzende karakter van de hal versterkt het idee in een tempel van de kunst te zijn binnengetreden. Desondanks geeft het gebouw geen koude, museale ervaring. Integendeel. Het daglicht straalt overal naar binnen, de maatvoering is menselijk en persoonlijk en het gebouw lijkt te ademen. Door ingenieuze velumconstructies is het daglicht in veel zalen gedempt en ontstaat een intieme sfeer op zaal. De rijke decoratie in de Erezaal, de hal en de kabinetten maakt een wandeling door het museum tot een kunstwerk op zich. In 2016 ontwierp kunstenaar Joep van Lieshout een acht meter hoog kunstwerk dat tevens functioneert als de nieuwe informatiebalie van het museum. Het kunstwerk is een knipoog naar de wedijver tussen H.P. Berlage en zijn tijd- en vakgenoot Henry Van de Velde, die niet alleen artistiek verwant maar ook elkaars concurrenten waren. Met *Henry, de Statistocraat* heeft Van de Velde nu decennia later alsnog zijn stempel op het museum gedrukt. De situering van de toegepaste kunst op het niveau waar de bezoeker binnenkomt is historisch ingegeven door de opvatting dat juist deze kunstvorm het dichtst bij de bezoeker zou liggen. De zalen boven zijn van oudsher bedoeld om de verheven beeldende kunst te presenteren. Het museum houdt deze historische indeling nog grotendeels aan. In 2020 organiseren we een tentoonstelling waarin we ruim aandacht besteden aan dit prachtige museumgebouw.

Collectie beeldende kunst

De collectie moderne beeldende kunst kan worden gekarakteriseerd als poëtisch, visionair én menselijk. De collectie begint bij de romantiek, krijgt dan in de tweede helft van de negentiende eeuw een zwaartepunt bij de Haagse School en loopt door tot de hedendaagse kunst. De collectie bestaat uit schilderijen, fotografie, sculpturen en installaties en kent verschillende sterke deelcollecties. Dat kan gaan om periodes, zoals Haagse School, Frans impressionisme, symbolisme, Duits expressionisme, Nederlandse kunst van rond 1900, het interbellum, minimal art, Duitse nieuwe schilderkunst, Amerikaanse kunst uit de tweede helft van de twintigste eeuw en Nieuwe Foto- en Typografie. De deelcollectie kan ook bestaan uit het oeuvre van een specifieke kunstenaar of groep, zoals Henry Bresdin, Odilon Redon, Piet Mondriaan, De Stijl, M.C. Escher, Gerd Arntz, Jacoba van Heemskerck, Jan Toorop, Piet Zwart, Jan Schoonhoven, JCJ Vanderheyden, Carel Visser, Co Westerik, Constant, Lee Bontecou, Sol LeWitt, Donald Judd, Ben Akkerman, Daan van Golden en Emo Verkerk.

Sarah Lucas (geb. 1962) *NOBBY BLOKE*, 2017

Panty's, pluizen (waarschijnlijk katoen), stoel, schoenen,
88 x 110 x 92 cm

Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van
BankGiro Loterij, 2017.

Binnen de collectie beeldende kunst zijn drie belangrijke hoofdlijnen:

- de menselijke-poëtische lijn;
- de visionaire-utopische lijn;
- de formalistische-analytische lijn.

De *menselijke-poëtische lijn* behelst het werk van bijvoorbeeld de Duitse expressionisten, maar ook kunstenaars als Odilon Redon, Francis Bacon en Berline De Bruyckere. In hun werk is persoonlijke expressie belangrijk. Ook in Marlene Dumas' *Snow White + the Broken Arm* en de *Face Farces* van Arnulf Rainer staat het mens-zijn centraal, evenals in het werk van Louise Bourgeois en het in 2017 verworven werk *NOBBY BLOKE* van Sarah Lucas. Het zijn kunstenaars die de *condition humaine* centraal stellen, waarbij zij onderzoeken wat het betekent mens te zijn in een wereld waarin het traditioneel goddelijke door velen niet langer als vanzelfsprekend wordt ervaren. We vinden dit een belangrijk thema binnen de collectie, juist in deze tijd. We zien niet alleen dat individuen op zoek zijn naar de eigen identiteit, ook in het publiek discours wordt veel gesproken over de betekenis en rol van identiteit in onze samenleving. Deze ontwikkeling was al bij het schrijven van het vorige collectieplan zichtbaar, maar heeft inmiddels een enorme vlucht genomen. Juist het werk van deze kunstenaars kan deze behoefte in historisch perspectief plaatsen en illustreren. Overigens proberen we ook binnen andere collectie-onderdelen vaak 'het menselijke' te benadrukken. Zo vinden we het interessant om bij op het eerste gezicht sterk conceptuele kunstenaars als Mondriaan en Constant te laten zien hoe het persoonlijke juist van groot belang was voor de ontwikkeling van hun werk.

De *visionaire-utopische lijn* zien we terug in het werk van kunstenaars als Constant, Jacoba van Heemskerck, Dieter Roth, Jan Schoonhoven, Paul Thek en Piet Mondriaan. Zij wilden met hun kunst een scheppende of vormende rol in de samenleving spelen. Mondriaan en kunstenaars van De Stijl streefden bijvoorbeeld naar de vorming van de nieuwe samenleving na het einde van de Eerste Wereldoorlog. Constants project *New Babylon* is het voorbeeld bij uitstek van kunst die een utopische verbeelding geeft van de samenleving en het samenleven van mensen. Hij toonde in *New Babylon* een visioen van hoe mensen in de toekomst op een vredige manier samen konden leven. Het Kunstmuseum verzamelt en presenteert het werk van deze visionaire kunstenaars overigens ook op menselijke wijze en plaatst ze in de maatschappelijke context van hun tijd en die van het heden. Daarmee onderscheiden we ons van bijvoorbeeld het Kröller-Müller Museum, dat ook visionaire kunstenaars verzamelt, maar meer inzet op de formele aspecten van het werk.

De *formalistische-analytische lijn*, tot slot, gaat over kunstenaars die het idee aanvechten dat zijzelf als expressieve schepper persoonlijk werk maken. Niet het 'persoonlijk genie' maar de formele aspecten, zoals het materiaal, het ritme en de vormtaal, staan centraal. We zien dit terug in het werk van Bridget Riley en Rob van Koningsbruggen, van kunstenaars van de Nul-groep, zoals Jan Schoonhoven, alsook in het werk van de minimal artists Carl Andre, Donald Judd en Sol LeWitt. Deze kunstenaars zochten ook naar de grenzen tussen kunst en samenleving en integreerden verschillende kunstvormen.

Binnen de beeldende kunst verdient de schilderkunst als discipline speciale aandacht. De schilderijen uit onze collectie beslaan een lange periode: van romantiek tot hedendaags, van iconisch werk van Schiele, Mondriaan en Bacon tot werk van jonge eigentijdse kunstenaars. Zowel de narratieve als de (geometrisch) abstracte schilderkunst is goed vertegenwoordigd. Bij geometrisch abstracte schilderkunst moet gedacht worden aan werk van Mondriaan, Sol LeWitt en minimal artists; doorgetrokken tot hedendaagse kunstenaars die in deze traditie werken. Binnen de narratieve, figuratieve schilderkunst is de Haagse School sterk vertegenwoordigd. Vanaf het interbellum werden ook expressionistische werken aangekocht en sinds de aanzienlijke schenking moderne kunst na de Tweede Wereldoorlog door Rosa Schapire – kunsthistorica, verzamelaarster en pleitbezorgster van Duitse kunstbewegingen zoals Die Brücke – heeft het museum definitief een indrukwekkende collectie Duits expressionisme. Hoewel veel kunstenaars en kunstcritici de schilderkunst in de jaren zestig doodverklaarden, bleef dit museum ontwikkelingen in de schilderkunst scherp volgen. Toen er in Duitsland een tegenbeweging opkwam met kunstenaars als Georg Baselitz, Jörg Immendorff, Markus Lüpertz en A.R. Penck, die op hun beurt weer jonge – figuratieve – Duitse schilders als Daniel Richter en Matthias Weischer inspireerden, hielden wij een vinger aan de pols. Ditzelfde geldt voor ontwikkelingen in de Nederlandse schilderkunst na de jaren zestig. Van naoorlogse kunstenaars als Karel Appel en Constant Nieuwenhuys tot hedendaagse schilders als Rob van Koningsbruggen, Wilhelm Sasnal, Emo Verkerk, Tjebbe Beekman, Michael Raedecker, Maaïke Schoorel, Iris Kensmil en Frank Ammerlaan. Kunstmuseum Den Haag kan daarmee inmiddels putten uit een indrukwekkende collectie moderne en 'nieuwe' Duitse en Nederlandse schilderkunst.

David Jablonowski (geb. 1982) *Future Commodity (landscape with cairns) I*, 2018
Aluminium, brons, marmer (arabescato scuro), spinazie, paprika, kurkuma en kaneel, 150 x 121 x 170 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het Mondriaan Fonds, 2018.

Collectie hedendaagse kunst

In aanvulling op onze collectie moderne beeldende kunst verzamelen we werk van hedendaagse makers, zoals Karla Black, Jonathan Meese en David Jablonowski. Die kunstwerken hebben altijd een directe relatie met een of meerdere deelcollecties. Ze sluiten bijvoorbeeld aan bij een van de drie lijnen of de makers hebben zich laten inspireren door 'klassiek moderne' kunstenaars uit de collectie. Zo paste de verwerving van het schilderij *Farewell to Washington Square* van Paul Thek (2019) bij de poëtische lijn in de moderne kunstcollectie; en het werk sluit prachtig aan bij Francis Bacon. Recente verwervingen van Rob van Koningsbruggen

(2019) en Sam Salehi Samiee (2018) sluiten aan bij de collectie schilderkunst. Het gaat daarbij om werk van buitenlandse kunstenaars met een hoge kwaliteit of Nederlandse makers van internationaal niveau.

Collectie werk op papier

Kunstmuseum Den Haag beheert een collectie van ruim 50.000 prenten en tekeningen, van 1850 tot heden. Daarmee is het een van de grotere prentenkabinetten van Nederland; internationaal vermaard vanwege de prachtige collecties negentiende-eeuwse Franse grafiek, kunst rond 1900 en minimal art. Ook bijzonder zijn de archieven van M.C. Escher en Gerd Arntz, die veelvuldig worden bezocht door onderzoekers uit de hele wereld. In het Berlage-kabinet zijn doorlopend tentoonstellingen te zien met werk op papier uit het prentenkabinet, zoals *Naar Buiten! School van Barbizon* (2018) en het werk in oplage van Jan Schoonhoven (2019). Daarnaast hebben prenten en tekeningen een ondersteunende rol bij tentoonstellingen.

Collectie fotografie

Met ruim 7500 afdrukken heeft Kunstmuseum Den Haag een grote en zeer gevarieerde collectie foto's. Het is geen encyclopedische collectie – bepaalde tijdsperiodes of typen fotografie ontbreken –, maar wel een geprononceerde verzameling met een aantal kernen. Voorbeelden daarvan zijn een groot aantal fotowerken uit de nalatenschap van Piet Zwart en Paul Schuitema, werk van Paul Citroen, Gerard Kiljan en László Moholy-Nagy. In de komende beleidsperiode willen wij meer aandacht besteden aan kunstenaars van de Nieuwe Typografie. Zo staat er onder andere een tentoonstelling gepland over Nieuwe Foto- en Typografie, die zich richt op Zwart, Schuitema en Kiljan en hun leerlingen van de KABK Den Haag. Ook de Photo Brut met fotografen als Fieret, Heyboer en Tichý is een belangrijk verzamelgebied. De eigenwijze gekte van deze fotografen is een overeenkomst die is terug te zien in de rauwe, maar uiterst gevoelige fotografie. De historische avant-gardestroming is nog steeds een van de belangrijkste kernen en sluit goed aan bij andere onderdelen van de collectie, zoals Mondriaan en De Stijl. Na een verbouwing en herpositionering in 2017 heeft het Fotomuseum ook een nieuwe ruimte voor de vaste collectie, waarin continu presentaties te zien zijn op basis van de eigen verzameling.

Collectie mode en kostuum

Kunstmuseum Den Haag beheert een van de meest veelzijdige en grootste mode- en kostuumcollecties op het gebied van westerse (en Nederlandse) mode wereldwijd. De collectie bevat meer dan 50.000 kledingstukken en accessoires, evenals meer dan 15.000 modeprenten en -tekeningen. De collectie kent niet alleen een sterke collectie achttiende- en negentiende-eeuwse kostuums, maar ook oeuvres van internationale couturiers en Nederlandse modeontwerpers. De basis van de collectie werd gevormd door de oorspronkelijke kostuumcollectie van het Haags Kunstmuseum, die werd aangevuld met schenkingen van de 'Stichting Vrienden van het Nederlands Costuummuseum' (1950-1968). Een zeer belangrijke aanwinst vormt de in 1951 verworven collectie van acteur/verzamelaar Cruys Voorbergh (1898-1963; pseudoniem van Ernest Pieter Coenraad van Vrijberghe de Coningh). Deze privéverzameling bevatte zowel mode als streekdracht. In 1956 werd de verzameling opnieuw flink uitgebreid met de verwerving van de nalatenschap van concertzangeres Else Rijkens (1898-1953). Haar complete garderobe werd gedoneerd, waaronder een collectie van meer dan honderd couturekledingstukken van ontwerpers als Christian Dior, Edward Molyneux en Jacques Griffe. De kostuumcollectie richt zich op kleding en accessoires die in Nederland zijn gedragen, evenals kostuums die toonaangevend zijn voor de mode in Nederland en in internationaal opzicht. De collectie mode wordt regelmatig uitgebreid met bijzondere stukken, veel door schenking en bij gelegenheid door aankoop. De modeafdeling is een van de initiatiefnemers van Modemuze.nl een online platform dat de belangrijkste mode- en kostuumcollecties uit Nederland met elkaar verbindt. Het platform heeft inmiddels een zeer actieve community voor wie ook meet-ups worden georganiseerd. Modemuze is tevens verbonden

aan Europeanafashion.eu, waardoor onze collectie ook wereldwijd te vinden is, 24/7.

Collectie toegepaste kunst

De collectie toegepaste kunst bestaat uit twee verzamelgebieden: oude toegepaste kunst (tot circa 1880) en moderne toegepaste kunst (vanaf circa 1880). De indrukwekkende collectie glas is bijna encyclopedisch van aard met een prachtige verzameling objecten uit de Romeinse tijd, gegraveerd glas uit Venetië en Nederland en een rijke collectie van Berlage tot hedendaagse kunstenaars. De collectie Delfts aardewerk geeft, zeker nu met de langdurige bruikleen van de Lavino Collectie van particulier verzamelaar Meijer Lavino, een prachtig overzicht van de verschillende merken en verschijningsvormen van dit nationale product. De collectie Haags zilver en Haags porselein onderstreept de belangrijke nijverheid in de stad. Naast de oude toegepaste kunst heeft Kunstmuseum Den Haag een van de belangrijkste collecties Nederlandse toegepaste kunst uit de periode van rond 1900, met onder andere meubels van Berlage en De Bazel en Haags Rozenburgporselein. Van de collectie naoorlogse toegepaste kunst vormen glas en keramiek de zwaartepunten, waaronder glas uit Leerdam en Tsjechisch en Italiaans glas. In de moderne keramiekcollectie zijn vooral de grondleggers van de autonome keramiek in Nederland goed vertegenwoordigd. Dit betreft dus vooral unica, en geen seriematig geproduceerd design.

Collectie muziekinstrumenten

De basis van de muziekcultuur werd in 1933 gelegd toen de gemeente de verzameling van het Muziekhistorisch Museum Scheurleer aankocht. Deze collectie was door de Haagse bankier D.F. Scheurleer (1855-1927) bijeengebracht. In de loop der tijd is de verzameling-Scheurleer aanzienlijk uitgebreid en ontstonden er naast de westerse instrumenten nog andere deelcollecties, zoals de niet-westerse en elektronische instrumenten. Kunstmuseum Den Haag kiest ervoor om geen permanente opstelling of grote tentoonstellingen met de instrumenten te maken. In het verleden is gebleken dat deze vooral door specialisten worden bezocht. Voor deze groep houden we de collectie wel beschikbaar: zij kunnen op afspraak toegang krijgen tot de collectie. Enkele instrumenten worden via het Nationaal Muziekinstrumentenfonds nog steeds gebruikt door getalenteerde musici en de instrumenten gaan als bruikleen naar andere musea, voor kortere of lange periode. Nieuw is een grote bruikleen aan het Rijksmuseum, waar tien van onze topstukken in de vaste opstelling worden gepresenteerd als 'kernstukken' en waar wij in totaal 23 bijzondere muziekinstrumenten in langdurige bruikleen hebben gegeven. Ook zal een deel van onze elektronische muziekinstrumenten vanaf begin 2020 langdurig worden getoond en bespeeld bij drie toonaangevende instanties in Nederland, te weten: WORM, instituut voor avant-gardekunst in Rotterdam; Stichting Willem Twee muziek & beeldende kunst in 's-Hertogenbosch en in het nieuwe onderwijs- en cultuurcomplex Amare in Den Haag in nauwe samenwerking met het Conservatorium Den Haag. We hopen nog altijd dat in de toekomst een nieuw huis voor de muziekcultuur gevonden wordt, waar zij wel permanent wordt getoond of intensief wordt onderzocht. Hiertoe zijn in het verleden wel gesprekken gevoerd, in nauw overleg met de gemeente Den Haag, maar deze plek is nog altijd niet gevonden. Tot die tijd laten wij zoveel mogelijk instrumenten met enige regelmaat zien als onderdeel van een tentoonstelling, zoals in 2018/2019 bij *Glans en Geluk*, waarin instrumenten uit de islamitische wereld een prominente rol hadden en ook speciaal voor dit project werden gerestaureerd. Hiernaast ontvangen wij sinds 2018 vioolbouwer en -restaurator Hubert de Launay, die met een breder collectief onderzoek doet naar zeventiende-eeuwse Nederlandse violen, wat binnen enkele jaren zal resulteren in een wetenschappelijke publicatie over dit onderwerp. Jaarlijks worden wij door onderzoekers en musici bezocht om specifieke instrumenten hier in de studiezaal te bekijken.

2. Collectiebeleid

In de basis hebben de meeste kunstmusea dezelfde kerntaak. Zij beheren, behouden en versterken hun collectie vanuit een historisch gegroeid profiel en volgen en signaleren op basis hiervan actuele trends in de eigentijdse kunst. Dit geldt ook voor Kunstmuseum Den Haag. Om ons in die groep van kunstmusea te onderscheiden is educatie bij ons – naast collectiebehoud en tentoonstellingen – een derde kerntaak.

Een collectie is gebaat bij solide keuzes en continuïteit. Aanvullend maken we heldere, inhoudelijk geformuleerde keuzes ten aanzien van collectievorming en -ontsluiting. Het collectiebeleid is daarbij ons anker en onze richtlijn.

De aard van de collectie is leidend

De aard van de collectie is altijd leidend bij het verzamelen en het presenteren. Verwervingen en tentoonstellingen moeten aansluiten bij het bestaande of zich daartoe verhouden. Zo past een tentoonstelling over de Poolse kunstenaars Katarzyna Kobro en Wladyslaw Strzemiński (2018) perfect bij de collectie, omdat zij aansluit bij de collectie De Stijl. Of sluit de verwerving van het werk van Frank Ammerlaan (2017) aan bij zowel de formalistische-analytische als visionaire-utopische lijn in de collectie beeldende kunst. Door dit basisprincipe waakt het Kunstmuseum er al sinds de oprichting voor dat niet de specifieke smaak van een directeur of de wens om zoveel mogelijk te verzamelen de overhand neemt. We laten dus regelmatig een prachtig kunstwerk passeren als het niet bij de collectie past.

Niet-encyclopedisch verzamelen

Kunstmuseum Den Haag heeft geen encyclopedische verzameling en streeft dit ook niet na. Kunsthistorische lacunes proberen we niet meer op te vullen, maar zien we juist als interessant uitgangspunt. Het dwingt ons tot het maken van uitdagende combinaties. Net als in de voorgaande jaren zal het museum ernaar streven om enkele sterke deelcollecties, die ons museum kleur en karakter geven, te versterken. Zo heeft het museum in 2019 een kunstwerk van Friedrich Vordemberge-Gildewart weten te verwerven dat de bestaande deelcollectie van De Stijl versterkt. De aankoop van een belangrijk zelfportret van Paul Thek in 2019 heeft de groep werken weten te versterken die appelleren aan de eerder beschreven condition humaine.

Met terugwerkende kracht verzamelen: periode 1960-1980

Het museum verzamelt voor een vrij recente periode uit de kunstgeschiedenis met terugwerkende kracht. Dit betekent dat geïnventariseerd wordt welke kunstenaars vanaf de jaren vijftig interessant zijn gebleken en nog ontbreken in de eigen collectie en in de Collectie Nederland. Als dat kunstenaars zijn die de bestaande collectie verrijken en interessante verbindingen kunnen aangaan met kunstenaars uit de collectie, dan kan hun werk alsnog worden aangekocht. Sinds het aantreden van de huidige directeur is met terugwerkende kracht verzameld uit de periode 1960-1980. Het betreft kunstenaars die moeilijk in specifieke kunsthistorische hokjes zijn te plaatsen en daardoor bij het grote publiek nog niet altijd bekend zijn, zoals Fred Sandback en Lee Bontecou. Hun werk is meestal niet tot nauwelijks in de Collectie Nederland opgenomen. Deze periode is geen

kunsthistorisch tijdvak of poging alsnog een hiaat in onze collectie op te vullen. Eerder sluiten kunstenaars uit deze periode heel goed aan bij onze deelcollecties beeldende kunst. Zo kochten we in 2016 werk aan van Lee Lozano en in 2018 van Sarah Lucas, wier werk bovendien goed aansluit bij de menselijke-poëtische lijn in de beeldende kunstcollectie.

Maaike Schoorel (geb. 1973) *Droomvlucht en engel*, 2017
Olieverf op doek, 230 x 170 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van Fonds
Kunstmuseum, 2017.

Presentatie van verwervingen

We vinden het van groot belang dat verwervingen en tentoonstellingen nauw met elkaar verbonden zijn. Tentoonstellingen leiden dan ook tot verwervingen, of verwervingen leiden tot tentoonstellingen. Andersom organiseert het museum regelmatig tentoonstellingen met de ambitie om een van de getoonde werken te verwerven. Een voorbeeld is de aankoop van een groep werken van Lee Bontecou die volgde op de tentoonstelling die wij in 2018 met haar organiseerden. En de schenking van een aantal werken van Ad Gerritsen leidde tot een tentoonstelling in de Polakzalen (2018). Naar aanleiding van de tentoonstelling van Maaike Schoorel kocht het museum in 2017 het schilderij *Droomvlucht en engel*; bij de tentoonstelling van Sam Samiee in de Projectenzaal werden in 2018 maar liefst tien werken aangekocht. In de komende periode zullen wij dit beleid voortzetten met een belangrijke opdracht aan Navid Nuur, die in 2020 te zien zal zijn in de Projectenzaal van het museum.

Collectie Nederland

Bij collectievorming nemen wij onze eigen collectie, maar ook altijd de Collectie Nederland als uitgangspunt. Dat betekent dat als wij een prachtig kunstwerk kunnen verwerven dat al elders in de Collectie Nederland is vertegenwoordigd, wij dit laten passeren. Daarvoor is afstemming in verzamelbeleid nodig. Zo verzamelen wij als daglicht-museum bijvoorbeeld geen videowerk, omdat andere musea zich daar al sterk in specialiseren. We overleggen ook om te voorkomen dat er tegen elkaar opgeboden wordt bij aankopen. Ook op het gebied van mode is er zeer intensief onderling overleg en worden potentiële aankopen met collega-musea besproken. Tussen het Centraal Museum, Kröller-Müller Museum, Museum De Lakenhal, Stedelijk Museum Amsterdam en het Rijksmuseum vindt specifiek nauw overleg plaats op het gebied van De Stijl. Ditzelfde gebeurt tussen de mode- en kostuumcollecties in Nederland voor dit specifieke verzamelgebied.

Schenken en langdurige bruiklenen

Schenken en langdurige bruiklenen zijn cruciaal gebleken voor onze collectie en daarom faciliteren wij die zo goed mogelijk. Daartoe onderhouden we goede relaties met particuliere collectioneers. Op die manier kunnen grote groepen werken die door particulieren met een uitgesproken visie zijn aangelegd een impuls geven aan de collectie. Kunstmuseum Den Haag kent vele langdurige bruiklenen, waaronder werken van Anton Henning en Rob Birza. Maar denk ook aan de bijzondere langdurige samenwerking die we in 2015 zijn aangegaan met de studio van Louise Bourgeois. De twee monumentale stukken *Spider Couple* (2003) en het nooit eerder vertoonde *Clouds and Caverns* (1982-1989) zijn daardoor ook de komende periode in Den Haag te zien. Kunstmuseum Den Haag is naast Tate Modern, Louisiana Museum of Modern Art en DIA Art Foundation een van de slechts vier samenwerkingspartners. Bijzonder is ook de langdurige bruikleen van 's werelds grootste particuliere collectie Delfts aardewerk: de Lavino Collectie, waarmee we een onwaarschijnlijke versterking van onze bestaande collectie Delfts blauw hebben weten te realiseren.

Thematisch verhalen vertellen

Onze collectie bestaat uit sterke kernen en deelcollecties. Het is daarom niet altijd mogelijk om chronologische verhalen te vertellen. Waar dat lange tijd door de buitenwereld als een gemis werd beschouwd, is dat wat ons betreft steeds minder problematisch. Waar kunstliefhebbers

voorheen inhoudelijk goed ingevoerd waren in de westerse kunstgeschiedenis en die bij voorkeur lineair tot zich namen, is de liefhebber in het huidige digitale tijdperk op zoek naar iets anders. We zien een zoekende mens die via digitale kanalen een breed scala aan interesses combineert. Kennis wordt opgevraagd op een moment dat daar behoefte aan is, beelden en data zijn overal beschikbaar. Groepen verbinden zich steeds minder op basis van afkomst of leeftijd, maar netwerken op basis van waarden als integriteit en identiteit en langs lijnen van single issues en special interests. We proberen de 'nieuwe', vernetwerkte samenleving te vertalen naar de collectie, tentoonstellingen en wijze van communiceren. Daarom tonen we liever de netwerken die kunstenaars verbinden, of kunstenaars die misschien niet in dezelfde tijd of op hetzelfde continent leefden maar wel inhoudelijk een sterke verbinding met elkaar aangaan. Dat levert spannende combinaties van kunstenaars en kunstwerken op. Denk bijvoorbeeld aan een combinatie van Donald Judd, Lee Lozano, Lee Bontecou, Anton Heyboer en Cy Twombly.

Diversiteit en inclusie

Kunstmuseum Den Haag vindt het belangrijk dat het midden in de samenleving staat en ruimte biedt aan zoveel mogelijk talent. Het museum heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om op diverse vlakken 'inclusiever' te worden.

Kunstmuseum Den Haag werkt al geruime tijd op verschillende manieren aan de implementatie van de Code Culturele Diversiteit. Er was alleen tot 2018 nog geen integraal beleid ten aanzien van diversiteit en inclusie. In 2018 zijn we eerst gaan 'meten' om te weten waar we eigenlijk staan. Als we terugblikken op onze tentoonstellingen, dan adresseerden zij regelmatig thema's in de context van diversiteit en inclusie, over intersectionaliteit of transnationaliteit, of toonden zij regelmatig werk van vrouwen of makers met een niet-westerse migratieachtergrond, zoals *Alice Neel* (2017), *Lee Bontecou* (2017), *Bieke Depoorter* (2017), *Femmes Fatales* (2018), *Jan Banning* (2018), *Sam Samiee* (2018), *Shirin Neshat* (2018), *Maria van Kesteren* (2019), *Erwin Olaf* (2019), *Barbara Nanning* (2019) en *Marwan Bassiouni* (2019). De helft van onze aankopen is bovendien van een vrouwelijke kunstenaar. In 2018/2019 lieten we een student onderzoek doen naar bezoekers van het speciale project *Glans en Geluk*. Daaruit bleek dat 20-25% een cultureel diverse achtergrond had. Tot slot hebben het hoger en middenmanagement en een groot deel van de medewerkers bias-trainingen gevolgd om de 'blinde vlekken' of vooroordelen van de organisatie inzichtelijk te maken. De training heeft in brede zin bijgedragen aan meer bewustzijn over het onderwerp. Op basis van meting, onderzoek en training formuleerden we vervolgens een visie (zie het meerjarenbeleidsplan 2021-2024).

Programmering

In 2019 hebben we onderzoek gedaan naar onze programmering hedendaagse kunst sinds 2002. Wat opviel is dat we in zowel GEM, GEMAK als het Berlagegebouw altijd veel vrouwelijke kunstenaars hebben geprogrammeerd en aangekocht. Zo kochten wij in de afgelopen jaren belangrijke werken aan van o.a. Lee Lozano, Lee Bontecou, Maaïke Schoorel, Raquel Maullwurf, Maria van Kesteren, Barbara Nanning, Sarah Lucas en Berlinda De Bruyckere. In GEMAK toonden we vooral tussen 2008 en 2011 opvallend veel makers uit Brazilië, Armenië, Zuid-Afrika, Latijns-Amerika en Suriname. Ook lag daar een accent op makers uit de islamitische wereld, waaronder Turkije, Afghanistan, Irak, Iran en Palestina. Toen we vanwege bezuinigingen moesten stoppen met GEMAK, stond de programmering van GEM al gepland; we hebben enige jaren nodig gehad om ook in GEM en Kunstmuseum weer niet-westerse kunstenaars en kunstenaars uit de islamitische wereld te programmeren. Inmiddels hebben we ons, met name in GEM, met tentoonstellingen van o.a. Armen Eloyan, Ricardo Brey, India Contemporary, Toyoko Shimada, Mark Bradford, Iris Kensmil, Remy

Jungerman en recent in 2017-2020 Aysel Bodur (2017), Koo Jeong A (2017), Marga Weimans (2018), Sam Samiee (2018), Yota Morimoto (2018), Shirin Neshat (2019), Jan Banning (2019), Jennifer Tee (2019), Marwan Bassiouni (2019) herpakt. In 2019 presenteerden we bovendien de kunstenaars Remy Jungerman en Iris Kensmil in het Nederlands paviljoen op de Biënnale van Venetië. Deze analyse maakt duidelijk dat we met het huidige artistiek beleid ook niet-westerse kunstenaars en kunstenaars met een biculturele identiteit vinden en selecteren. Dit beleid continueren we, maar inclusie is in 2021-2024 wel blijvend aandachtspunt.

Terugkijkend op de afgelopen jaren heeft het museum verschillende werken aangekocht van kunstenaars met een migratieachtergrond of biculturele identiteit, zoals de schilderijen en installaties van Sam Samiee, Stanley Brouwn, Iris Kensmil en Remy Jungerman. Ook heeft het musea veel aandacht voor, zoals uit bovenstaande blijkt, werk van vrouwelijke kunstenaars.

Stanley Brouwn (1935-2017) *1/2 cft - 1/4 cft - 1/8 cft - 1/16 cft - 1/32 cft, 1996*

Hout, 91 x 103 x 26 cm

Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het Mondriaan Fonds en het reserve kunstverzamelingsfonds, 2018.

3. Collectievorming

Een vitale collectie is altijd in beweging. Via verwervingen en ontzaming kan een collectie steeds weer sterker worden. Kunstmuseum Den Haag heeft altijd de ambitie om de collectie te versterken. Door prachtige werken te verwerven, maar ook door te ontzamen. Voor het ontzamen geldt dat dit moet gebeuren op basis van beleid en doordachte keuzes. We hanteren hierbij de Leidraad voor het Afstoten van Museale Objecten (LAMO).

3.1 Verwervingen

Verwervingen gerelateerd aan sterke deelcollecties

De hoge kwaliteit van deelcollecties als de Haagse School, Mondriaan, De Stijl, *New Babylon* en minimal art maakt uitbreiding daarvan slechts in uitzonderlijke gevallen noodzakelijk. Toch gebeurt het af en toe dat er een kunstwerk op de markt komt dat een essentiële toevoeging is. Zo werd dit jaar een vroeg schilderij van Friedrich Vordemberge-Gildewart toegevoegd aan de collectie De Stijl. De verwerving plaatst De Stijl bovendien in een Europese context. Dankzij de aankoop van een belangrijke groep werken van de Japanse Gutai-groep en Yayoi Kusama, die sterk verbonden waren aan de internationale ZERO-beweging en de Nederlandse Nulgroep, hebben we onze deelcollectie ZERO versterkt. Bijzonder is de Haagse context van deze aankoop. Juist in Den Haag wist Gutai zich verzekerd van belangrijke ambassadeurs: voordrachtskunstenaar Albert Vogel en zakenman Leo Verboon die in hun Galerie Orez (omkering van het woord 'zero') exposities over de Japanse kunstenaars organiseerden. In 2018 kocht het museum eveneens een schilderij van de Franse kunstenaar Paul-Élie Ranson, een belangrijke vertegenwoordiger van Les Nabis. Het schilderij was in 1986 hier in het museum te zien op de tentoonstelling *Spiritual in Art*. Het is dan ook een aanwinst die zowel de deelcollectie van Les Nabis versterkt, als aansluit bij andere deelcollecties waarin het spirituele een prominente rol speelt. Ook de komende jaren blijven we ons inzetten om werkelijk cruciale stukken die een belangrijke bijdrage leveren aan een reeds bestaande deelcollectie, te verwerven. Onze voorkeur gaat daarbij uit naar zogenaamde verbindingstukken, werken die ook een kruisbestuiving tussen verschillende kerncollecties teweegbrengen. We dromen nog altijd van de aankoop van een landschap van Ferdinand Hodler uit de periode 1905-1915 waarbij we de verwantschap met de duinlandschappen van Mondriaan voor het publiek inzichtelijk kunnen maken.

Friedrich Vordemberge-Gildewart (1897-1962)
Konstruktion No. 5, 1924
Olieverf op doek en hout, 89 x 85 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het Mondriaan Fonds en Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar E.A. en C.M. Alkema-Hilbrands Fonds en haar Themafonds Moderne kunst, 2019.

Verwervingen met terugwerkende kracht: periode 1960-1980

Zoals eerder beschreven verzamelen we sinds het aantreden van onze huidige directeur beeldende kunst vanaf de jaren vijftig, met een focus op de periode 1960-1980. Daarbij kijken we vooral naar kunstenaars die moeilijk zijn in te passen bij 'de bekende kunststromingen' van wie het werk pas recent weer op waarde wordt geschat. We zijn er trots op dat het is gelukt van kunstenaars uit deze periode een kleine deelcollectie aan te leggen. Het gaat daarbij om kostbare werken die alleen verworven konden worden dankzij de steun van verschillende fondsen. De Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds en de BankGiro Loterij ondersteunden deze aankopen en complimenteerden ons met de internationale ambitie en samenhang binnen dit verzamelbeleid. Daarin

Frank Ammerlaan (geb. 1979) *Concentric Model*, 2017
Stof, vuil, meteoriet deeltjes op linnen, 155 x 125 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het
Mondriaan Fonds, 2017.

Sam Salehi Samiee (geb. 1988) *Zonder titel*, 2018
Acrylverf, rijstpapier, inkt, papier, hout,
verschillende afmetingen
Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het
Mondriaan Fonds, 2018.

Erwin Olaf (1959) *Pearls*, uit de serie *Squares*, 1986
Gelatinezilverdruk op barietpapier
Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2019

nemen we nu een unieke positie in, want werk van deze kunstenaars is vaak ook binnen Europa maar mondjesmaat te zien. Voor een deel betreft dit werk van vrouwelijke kunstenaars, omdat zij lange tijd achtergesteld werden in de kunstwereld en daarom nog ondervertegenwoordigd zijn in collecties. Zo is het recent gelukt werk van Lee Lozano en een tweede groep werken van Lee Bontecou aan de collectie toe te voegen. Werk uit deze periode betreft ook mannelijke kunstenaars die lastig in kunsthistorische vakjes zijn te plaatsen, zoals Paul Thek en Dieter Roth. Nadat het museum een triptiek van Paul Thek wist te verwerven, lukte het in 2015 een 'meat piece' uit 1965 toe te voegen. In 2019 kocht het museum een belangrijk zelfportret, het schilderij *Farewell to Washington Square*. Momenteel voeren we gesprekken met het Kolumba Museum in Keulen, dat een grote collectie Thek heeft, over de organisatie van een tentoonstelling over Paul Thek. Met de verwerving van acht werken van Reinier Lucassen en acht werken van Ad Gerritsen heeft speciaal de abstract-realistische tendens in de schilderkunst van na de Tweede Wereldoorlog een stevig fundament gekregen, naast de reeds aanwezige clusters werken van Ben Akkerman en Emo Verkerk.

Speciale aandacht voor schilderkunst

Vanwege de historisch gegroeide verzamellijn en de overtuiging dat schilderkunst ook onder hedendaagse kunstenaars niet aan kracht heeft ingeboet, blijven we de komende periode schilderkunst verzamelen. De afgelopen periode heeft het museum reeds schilderijen verworven van Maaïke Schoorel (*Droomvlucht en engel*, aankoop: 2017), Frank Ammerlaan (*Concentric Model*, aankoop: 2017), Sam Salehi Samiee (diverse schilderijen en installaties, aankoop: 2018), Rob van Koningsbruggen (vijf schilderijen in langdurige bruikleen en de aankoop van een grote groep werken op papier, aankoop: 2018) en Michael Raedecker (*Species of origin*, aankoop: 2016). Op deze manier verbinden we verschillende generaties schilders met elkaar. De komende jaren hopen we werk van enkele belangrijke internationale schilders te verwerven die nu nog te veel ontbreken in de Collectie Nederland. Denk bijvoorbeeld aan Gerhard Richter, Peter Doig en Luc Tuymans.

Ruimte voor werk op papier

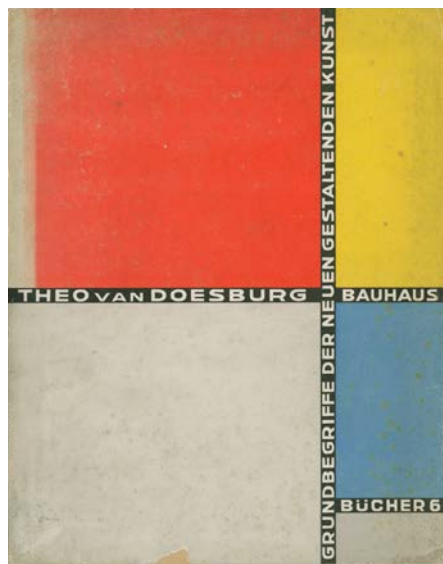
De afgelopen jaren organiseerde het museum tentoonstellingen van o.a. Rinus Van de Velde, Charles Avery, Marcel van Eeden, Raquel Maulwurf en Ante Timmermans. Het museum kocht nadien van drie van deze kunstenaars werken aan, alsook een groot aantal tekeningen van Rob van Koningsbruggen. Bovendien verwierf het museum in de afgelopen jaren maar liefst 66 werken op papier van Emo Verkerk. In de komende jaren zal de tekenkunst een belangrijk aandachtsgebied blijven in het aankoopbeleid. Ook de fotografie is en blijft een belangrijk onderdeel binnen ons verwervingsbeleid. Het dynamische tentoonstellingsprogramma in het Fotomuseum leidt regelmatig tot aankopen en schenkingen. Recent is onder andere werk aangeschaft van Ed van der Elsen en Machiel Botman. In 2020 liggen tentoonstellingen in het verschiet van o.a. Helena van der Kraan, Robert Knoth, Popel Coumou en Wiel Arets, waaruit misschien ook aankopen voortkomen. In 2019 was een grote overzichtstentoonstelling van Erwin Olaf te zien die resulteerde in een belangrijke aankoop en schenking van werken van Erwin Olaf.

Fotografie

Met hulp van het pas opgerichte Erik Bos Fonds kunnen we de komende jaren fotografie aankopen. Hierbij zullen we ons richten op versterking van de eerder beschreven kernen binnen de verzameling fotografie. Heel concreet hopen we de prachtige collectie van de Haags-Moravische kunstenaar Vojta Dukát te verwerven.

Jan Taminiaun (1975)
Avondjurk van zijde volledig bezet met glaskralen in
Escher-achtig motief van blokjes, 2014
Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2019

Theo van Doesburg (1883-1931) ; László Moholy-Nagy (1895-1946) *Grundbegriffe der neuen gestaltenden Kunst*, Bauhausbücher 6, 1925
Boekdruk, 23,3 x 18,4 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2019.

Toegepaste kunst

De collectie toegepaste kunst is in het recente verleden regelmatig uitgebreid via schenkingen en incidenteel met een aankoop. In 2019 lukte het om op de veiling bij Sotheby's Londen een grote blauw-witte dekselpot van Chinees porselein met koninklijke herkomst aan te kopen. Deze dekselpot heeft het eigendomsmerk van koningin Anna Paulowna (1795-1865). De monumentale pot, beschilderd met panelen gevuld met vogels en bloeiende ranken op rotswerk, heeft een kenmerkende decoratie voor het 'exportporselein' uit de Kangxi-periode (1662-1722). Dit type porselein werd door de Verenigde Oost-Indische Compagnie en privéhandelaren in de zeventiende en achttiende eeuw naar Nederland ingevoerd. Het beantwoordde aan de Europese chinoiserie-mode om interieurs te decoreren met blauw-wit porselein en aardewerk. Dit soort grote formaten kon in de haard geplaatst worden als opvulling als er zomers geen hout gestookt werd. Of ze werden op grote kasten geplaatst of in galerijen in rijen opgesteld. Het feit dat het werk afkomstig is uit de voormalige collectie van koningin Anna Paulowna maakt het object uniek binnen onze verzameling. Hier in Kunstmuseum Den Haag is namelijk de Japanse lakkamer ingebouwd die afkomstig is uit Huis Buitenrust, de laatste woning van Anna Paulowna.

1880-1940

Hoe compleet de collectie Nederlandse toegepaste kunst tussen 1880-1940 is, bleek uit de grote overzichtstentoonstelling *Art Nouveau in Nederland* die het museum in 2018 organiseerde en waarvoor de collectie 1880-1914 de basis vormde. In combinatie met de collecties Amsterdamse School, Nieuwe Haagse School en Art Deco, De Stijl en Nieuwe Zakelijkheid zijn de belangrijkste moderne bewegingen in de eerste helft van de twintigste eeuw redelijk tot goed vertegenwoordigd. Wel bestaat de wens om de collectie, in navolging van de collectie beeldende kunst voor deze periode, internationaal uit te bouwen, een weg die reeds is ingeslagen. Zo kunnen we met de aankoop van een serie Bauhausboekjes (*Bauhausbücher*) de internationale verwevenheid van De Stijl, het Bauhaus en andere moderne interbellumbewegingen tonen.

Mode

De modecollectie is de grootste van Nederland en een van de grootste collecties ter wereld; en blijft juist dankzij schenkingen en aankopen dynamisch en van topkwaliteit. Omdat de collectie bijzonder omvangrijk is, koopt het museum zeer bewust, gericht en bij gelegenheid aan. Het wacht precies het goede moment af voor een aankoop, zodat de kosten laag blijven. Een goed voorbeeld is de relatief betaalbare Mondriaanjurk van Yves Saint Laurent die het museum in 2014 verwierf; een langgekoesterde wens en onmisbaar in het museum met de grootste collectie Mondriaan en De Stijl. Sinds de tentoonstelling *Fashion NL. The Next Generation* (2006) volgen we enkele Nederlandse modeontwerpers zoals Iris van Herpen, Spijkers en Spijkers, Monique van Heist, Claes Iversen en Edwin Oudshoorn op de voet en kopen heel sporadisch werken aan. Naar aanleiding van *Top Floor!* (2019) wisten we een creatie van de ontwerper Jan Taminiau te verwerven. In de komende jaren organiseren we tentoonstellingen over Christian Dior en Vivienne Westwood en we hopen uiteraard dat ook hieruit een mogelijke spin-off in de vorm van een schenking of aankoop kan volgen. In aanloop naar de Dior-tentoonstelling in 2020 en in aanvulling op een tiental creaties van Dior in de collectie wisten we onlangs op een veiling in Parijs een prachtige toevoeging hierop te realiseren, een schitterende witsatijnen avondjapon uit 1957, nog ontworpen door Christian Dior zelf, kort voor zijn overlijden.

Versterking internationale profilering

Zoals bovenstaande laat zien heeft het museum de afgelopen vijf jaar veel belangrijke aankopen kunnen realiseren die recht doen aan de

Dekselpot van Chinees porselein uit bezit van koningin Anna Paulowna der Nederlanden (1795-1865), Qing-dynastie, Kangxi-periode, 1662-1722
Porselein, 7,0 x 37,1 cm
Kunstmuseum Den Haag - aankoop met steun van het Hendrik Muller Fonds, 2019.

internationale kwaliteit van onze collectie. De grote groepen werken van Lee Bontecou, het schilderij van Lee Lozano, werk van Fred Sandback, de sculptuur van Sarah Lucas, werk van Berlinde De Bruyckere en de kunstwerken van Paul Thek hebben de profilering van onze collectie goedgegaan. Bij de toezegging van de ondersteuning van de financiering voor onze Paul Thek complimenteerde de Vereniging Rembrandt ons met het samenhangende verzamelbeleid dat zo goed is afgestemd op de Collectie Nederland. Ook zijn we met onze aankopen regelmatig de zogenaamde 'Acquisition of the Month' van het toonaangevende *Apollo Magazine*. Daar zijn we trots op en we hopen dit met de genereuze steun van vele fondsen, particulieren en sponsors te kunnen blijven doen. Het is daarbij belangrijk om te benadrukken dat wij deze aankopen alleen maar hebben kunnen realiseren dankzij de steun van belangrijke fondsen als de Vereniging Rembrandt en het Mondriaan Fonds.

3.2 Ontzameling

Hoewel het een uiterst complexe zaak is: ook ontzameling is noodzakelijk om de collectie vitaal te houden. Kunstmuseum Den Haag neemt ontzameling serieus en gaat daarin niet over één nacht ijs. Het is een zorgvuldig gereguleerd proces, dat in overleg met de eigenaar van de collectie (gemeente Den Haag) en in overeenstemming met de LAMO-richtlijnen wordt uitgevoerd.

Ten tijde van het schrijven van het vorige collectieplan was er al enkele jaren relatief weinig tot niet ontzameld. Daarin hebben we sindsdien stappen gemaakt. Zo is er duidelijk ontzamelbeleid, inclusief ontzamelcriteria en -gebieden, en zijn de eerste selecties voor ontzameling gemaakt. Onderstaande criteria zijn leidend in het aanwijzen van ontzamelgebieden en het selecteren van objecten.

Ontzamelcriteria

Het museum hanteert drie criteria voor ontzameling:

- kwaliteit;
- aansluiting of aanvulling bij bestaande deelcollecties;
- herkomst.

In sommige gevallen geldt bovendien het aanvullend criterium van 'formaat'.

Kwaliteit

Onze collectie is van hoge kwaliteit. Maar wat kwaliteit is, is subjectief en qua invulling onderhevig aan de tand des tijds. De bespreking van de kwaliteit van objecten is dan ook terugkerend onderwerp van discussie tijdens speciale sessies over dit onderwerp van het team collecties. Zowel collectiemedewerkers als conservatoren doen uitgebreid onderzoek naar de historische achtergronden van een werk en de context waarin een werk functioneert of heeft gefunctioneerd – beiden een belangrijke indicator voor de invulling van een kwaliteitscriterium – en gaan hierover met elkaar in discussie. Zo ontstaan ontzamelgebieden en selecties van te ontzamen werken die in overleg met de gemeente worden vastgesteld.

Aansluiting of aanvulling bij bestaande deelcollecties

Een werk kan van hoge kwaliteit zijn, maar geen duidelijke plek innemen binnen een deelcollectie. Het kan zijn dat een dergelijk werk als vreemde eend toch een verbindende rol speelt in het verhaal van andere collectiestukken. Maar als dat ook niet het geval is, komt het mogelijk in een ander museum wellicht beter tot zijn recht. Daarmee komt een werk potentieel in aanmerking voor ontzameling.

Herkomst

In de lange geschiedenis van het museum zijn veel werken geschonken onder bepaalde voorwaarden. De schenker kan bijvoorbeeld gesteld hebben dat het stuk het museum nooit mag verlaten. Bij elk werk moet dus altijd onderzocht worden of dit wel afgestoten kan worden. Het afstoten is dan ook een lang en intensief onderzoeks- en expertiseproces, dat met veel nauwkeurigheid uitgevoerd moet worden.

Formaat

Een vijftal werken is helaas ongeschikt om te tonen in het museum. Deze werken zijn aangekocht voor presentatie in de Schamhartvleugel (het huidige GEM en Fotomuseum), maar zijn te groot voor de doorgangen en zalen van het Berlagegebouw. Het GEM, museum voor actuele kunst, presenteert hedendaags en dus passen deze werken ook daar niet. In dit geval kan het formaat een argument zijn om een betere bestemming voor een werk te vinden, hoewel het inhoudelijk goed aansluit bij het profiel van de collectie.

Voortgang ontzaming

In 2005 is de selectie beeldende kunst van voor 1800 als eerste ontzamd. Begin 2020 starten we met een nieuwe fase in het ontzamelproject, waarbij een selectie negentiende-eeuwse beeldende kunst en een selectie twintigste-eeuwse schilderkunst wordt onderzocht op de mogelijkheid tot ontzaming. Ambitie is dat we elke twee jaar minstens één ontzamelgebied onderzoeken en mogelijk ontzamen. In de komende jaren zal dit gaan om de volgende ontzamelgebieden/selecties:

- doublures uit de collectie mode en kostuum;
- doublures en verweesde stukken uit de collectie toegepaste kunst;
- selecties beeldende kunst verzameld ter ondersteuning van presentatie van de muziekinstrumentencollectie, zoals componistenportretten en bustes;
- collectiestukken waarvan het formaat te groot is.

Caroline Walker [1982] *Measuring*, 2019

Olieverf op doek, 43,0 x 35,0 cm

Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2019 met steun van Mondriaan Fonds.

Eettafel, 4 eetkamerstoelen en 2 armstoelen, circa 1927

ontwerp Cor Alons [1892-1967] ; uitvoering Winterkamp en Van Putten

Notenhout, gebeitst, met velours stoffering

Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2019

4. Behoud en beheer

Algemeen

Kunstmuseum Den Haag beheert een collectie van 165.000 objecten die eigendom zijn van de gemeente Den Haag. Dit is een aanzienlijke taak, die we met veel enthousiasme en deskundigheid uitvoeren. Een goede en efficiënte behoud- en beheerorganisatie is belangrijk voor de collectie.

Organisatorische structuur

De behoud- en beheertaken zijn de eindverantwoordelijkheid van de directie en het hoofd collecties, de uitvoering van het beleid is in handen van het team collecties. Het type werkzaamheden is gevarieerd en gezien de eisen van de digitale tijd is daar bovendien een sterke IT-component aan toegevoegd. Van het schoonhouden, beveiligen, meten van licht, temperatuur en luchtvochtigheid, restaureren en (ver)plaatsen van objecten, het opstellen van conditierapportages, tot registratie, beschrijving, fotografie, en online ontsluiting. Om die werkzaamheden beter te structureren is daar in 2019 een nieuwe afdelingsstructuur en coördinatie voor ontwikkeld. Zo bestaat de afdeling voortaan uit een team dat zorgt voor de fysieke objecten en een team voor de digitale werkzaamheden. Twee medewerkers hebben een coördinerende taak gekregen. Deze organisatorische structurering moet leiden tot nog betere kwaliteit van behoud en beheer, een beter proces en duidelijker projectmatig werken, waardoor een efficiëncyslag gemaakt kan worden.

Zichtbaarheid

De afdeling Collecties werkt aan haar interne en externe zichtbaarheid. Het behouden en beheren van collecties is een van de kerntaken van dit museum, maar helaas nog weinig zichtbaar voor mensen buiten het museum. Dat is jammer, want het belang van collecties staat daardoor bij stakeholders buiten het museum niet altijd even helder op het netvlies. Het behoud en beheer van een collectie van wereldniveau vraagt om aandacht, tijd – vertraging zelfs – en financiële middelen en investeringen zijn niet altijd 1-op-1 of op korte termijn te vertalen naar conversie in bezoekersaantallen. Ongeveer 50% van de exploitatiesubsidie van de gemeente Den Haag gaat naar het behoud en beheer. Het is belangrijk dat de buitenwereld beter inzicht krijgt in deze omvangrijke taak. Zo hebben we in het Mondriaanjaar een publicatie gemaakt over het Mondriaanrestauratieprogramma en in de aanloop naar *Glans en Geluk* publiceerden we blogs over de werkzaamheden achter de schermen. Zulke verhalen willen we de komende tijd meer gaan delen via onze eigen media. De afdeling maakt daarvoor sinds 2019 (half)jaarlijkse rapportages en organiseert twee keer per jaar een collectiekennisdag.

Werken volgens de 'slimme strategie'

Vanuit de samenleving en politiek, maar zeker ook vanuit onszelf, bestaat een grote wens om collecties zoveel mogelijk te ontsluiten, vooral online. Die wens vervullen is geen sinecure met een collectie van maar liefst 165.000 kunstwerken. Met de nieuwe website hebben we daar in 2016/2017 een grote slag in geslagen en is een groot deel van onze topstukken online ontsloten. Sindsdien werken we gestaag verder aan de ontsluiting via de zogenoemde 'slimme strategie'. Die is in de basis heel simpel: alle objecten die worden verplaatst, worden indien nodig alsnog of opnieuw beschreven, geregistreerd, gefotografeerd, gedigitaliseerd en online gepubliceerd. In de praktijk betekent dit dat zowel werken die naar zaal gaan als werken die worden uitgeleend deze 'behandeling' krijgen. Zo

Restaurator Ruth Hoppe, werkend aan het schilderij *Blauwewegen* van Claude Monet

werd een groot deel van onze Mondriaans opnieuw gefotografeerd voor *De Ontdekking van Mondriaan* (2017) en is het grootste deel van de collectie islamitische kunst ter gelegenheid van *Glans en Geluk* (2018/2019) beschreven, gefotografeerd, gedigitaliseerd en online geplaatst en hebben wij in 2019 de langdurige bruikleen van de Lavino Collectie volledig gedigitaliseerd en online ontsloten. Hiermee hebben wij een realistische structuur ontwikkeld om te werken aan de ontsluiting van de omvangrijke collectie.

Tegelijk met deze digitaliseringsslag werkt de 'slimme strategie' ook voor de fysieke zorg voor de objecten. Voorafgaand aan een bruikleen- of fotografieproject worden de objecten indien nodig geconserveerd of zelfs gerestaureerd. Daarnaast kijken we of de verpakkingen voor opslag en transport verbeterd kunnen worden.

Preventieve conservering

Klimaat

Het museum werkt met een geïntegreerd klimaatinstallatiesysteem. In de depots en in het museumgebouw hanteren we voor zowel depot als zaal een temperatuur tussen de 19 en 21 graden Celsius en een relatieve luchtvochtigheid tussen 48% en 52% met een afwijking van maximaal 3%, zodat we aan de eisen van internationale bruikleengevers kunnen voldoen. De afgelopen jaren is de werking van het klimaatsysteem geoptimaliseerd door het nalopen van de installaties en het kalibreren van de meetpunten. Maar de extremere klimaatomstandigheden zijn een uitdaging voor het systeem. Het instellen van een zomer- en winter-regime zou duurzamer zijn en daarmee beter passen in onze tijd, maar dit ruimere regime sluit momenteel niet aan op de huidige eisen die worden gesteld in het internationale bruikleenverkeer. Kunstmuseum Den Haag blijft de duurzame ontwikkelingen en innovaties op het gebied van de klimaatinstallaties op de voet volgen om de depots en behoud- en beheeractiviteiten zo modern, duurzaam en goedkoop mogelijk te houden.

Licht

Het gebouw is ontwikkeld als een daglichtmuseum. Dat is prachtig voor de presentatie, maar vereist speciale aandacht omdat (dag)licht verkleuring en versnelde veroudering van de objecten kan veroorzaken. Om deze verkleuring te voorkomen zijn er verschillende lichtwerende maatregelen genomen. Op zaal wordt het licht dat via het dak binnenkomt opgevangen door sensoren die de lamellen aansturen die dichtgaan bij te veel zonlicht. Daarnaast zijn alle ramen voorzien van UV-werende folie. De hoeveelheid licht op zaal wordt aangepast aan de objecten die daar tentoongesteld worden en de geldende lichteisen die de RCE daarvoor heeft opgesteld (2008), aangegeven in luxwaarden. Voor schilderijen wordt 150-250 lux aangehouden. Het gebouw is ontwikkeld als een daglichtmuseum. Dat is prachtig voor de presentatie, maar vereist speciale aandacht omdat (dag)licht verkleuring en versnelde veroudering van de objecten kan veroorzaken. Om deze verkleuring te voorkomen zijn er verschillende lichtwerende maatregelen genomen. Op zaal wordt het licht dat via het dak binnenkomt opgevangen door sensoren die de lamellen aansturen die dichtgaan bij te veel zonlicht. Daarnaast zijn alle ramen voorzien van UV-werende folie. De hoeveelheid licht op zaal wordt aangepast aan de objecten die daar tentoongesteld worden en de geldende lichteisen die de RCE daarvoor heeft opgesteld (2008), aangegeven in luxwaarden. Voor schilderijen wordt 150-250 lux nagestreeft zodat permanente expositie mogelijk is.

Vier grote kraantjeskannen in de vorm van een dame, Delft, 1760-80, tinglazuuraardewerk, hoogte 49 cm
Kunstmuseum Den Haag – De Lavino Collectie

Bij tijdelijke tentoonstellingen met veel kwetsbare objecten zoals mode en werken op papier wordt er regelmatig voor gekozen om zalen gedeeltelijk te verduisteren en uitsluitend gecontroleerd en gedoseerd licht te

gebruiken. Hierbij hanteren we een luxnorm van 50 lux en een beperkte belichtingsduur. Indien nodig worden de objecten gewisseld voor vergelijkbare objecten zodat de belichtingsduur per object beperkt wordt. Voor kwetsbare werken op papier en foto's wordt in vaste opstelling vaak gekozen voor een hoogwaardige reproductie om het oorspronkelijke werk te sparen. Het museum zal in 2020 de huidige richtlijnen ten opzichte van licht uitbreiden tot volwaardig lichtplan. In de publicatie van de RCE wordt gesteld dat een instelling zou moeten aangeven binnen hoeveel tijd een waarneembare verandering door licht acceptabel is. Het museum streeft naar een transparanter beleid ten opzichte van licht en geaccepteerde verkleuring die past bij een collectie moderne kunst in een daglichtmuseum.

Ongedierte- en schimmelbestrijding.

Door regelmatig schoonmaken en het uitvoeren van visuele inspecties controleren we de fysieke staat van onze collecties. Met het stijgen van de gemiddelde buitentemperatuur zijn er meer insecten gekomen die een potentieel gevaar zijn voor de collectie. De monitoring van ongedierte is daarom een belangrijk aandachtspunt voor collectiebeheer. In alle depots zijn op verschillende plekken vallen aangebracht, die elke twee maanden gecontroleerd worden. Alle vallen staan met hun locatie geregistreerd in een logboek, waarin alle aangetroffen insecten worden genoteerd. Als er insecten worden aangetroffen wordt de collectie extra gecontroleerd en worden preventieve maatregelen genomen om een uitbraak te voorkomen. In depots waar kwetsbare delen van de collectie worden bewaard, zoals de bibliotheek en het prentenkabinet, wordt de ruimte preventief behandeld tegen ongedierte.

Om te voorkomen dat ongedierte van buitenaf het depot binnenkomt, worden aanwinsten eerst naar het 'depot nieuwe verwervingen' gebracht, waar ze enige tijd blijven en visueel geïnspecteerd worden op ongedierte. Textiel wordt preventief gevoren om eventuele motten te doden.

Depots

Kunstmuseum Den Haag is in het gelukkige bezit van een groot depot onder het museumgebouw en onder het Museon. Samen beslaan zij 4760 m². Hierin wordt het grootste deel van onze 165.000 kunstwerken geklimatiseerd bewaard.

Een deel van onze collectie, met name installaties moderne kunst, wordt opgeslagen in een hoogwaardig extern depot. Het betreft voornamelijk kunstwerken in kisten die door hun omvang en gewicht niet of moeilijk in de depots op de museumlocatie kunnen worden ondergebracht. Het is het streven om deze externe locatie, en de daarmee samenhangende hoge huurkosten, niet te vergroten.

Extra opslagcapaciteit voor de groeiende collectie wordt vooral gezocht binnen de depots onder het museum en Museon. Daarom worden er aanpassingen gedaan in de huidige inrichting van de depots. Door meer te ordenen naar materiaalsoort en grootte van de objecten kan ruimte-winst in de bestaande stellingen worden gerealiseerd.

Ook de eerder beschreven ontzamelingsprojecten zijn van groot belang voor het creëren van extra opslagruimte.

Voor de deelcollecties fotografie, ingelijste prenten en tekeningen en schilderijen is de maximale capaciteit van de huidige rekken en vakstellingen bijna bereikt. In de nabije toekomst zal door het plaatsen van nieuwe, efficiëntere stellingen extra ruimte moeten worden gecreëerd. Dit vereist echter flinke financiële investeringen.

Veiligheidszorg

Het museum heeft een uitgebreide beveiliging die vierentwintig uur per dag centraal wordt aangestuurd vanuit de meldkamer en in directe verbinding staat met de brandweer. Er geldt een streng toegangsbeleid voor de depots en de tentoonstellingszalen buiten openingstijden en er is diverse detectieapparatuur aanwezig. Het gebouw is per verdieping in meerdere brandcompartimenten verdeeld met een vertraging van minimaal 30 minuten, in de depots van minimaal 60 minuten.

Vanuit het Haags Preventie Netwerk is de afgelopen jaren extra aandacht geweest voor het risico op overstroming door klimaatverandering. Met name heftige regenbuien vormen een risico voor de collectie die opgeslagen is in de laaggelegen kelderdepots onder het museum en Museon. Door het analyseren van de zwakke plekken in het gebouw en strategisch geplaatste waterdetectieapparaten houden we onze collectie goed in de gaten en kunnen we adequaat handelen bij eventuele wateroverlast.

In het calamiteitenplan is speciale aandacht voor collectiehulpverlening. Op diverse plekken zijn karren met noodmaterialen beschikbaar. De collectiemedewerkers worden getraind om adequaat in te grijpen bij mogelijke calamiteiten en onderhouden deze kennis met cursussen.

Veilig transport

Het museum ontvangt vele bruikleenverzoeken uit binnen- en buitenland. Dit vraagt kennis en kunde van transport. De veiligheid van de werken is daarbij de allereerste prioriteit. Daarom werkt het museum alleen met museale samenwerkingspartners van het hoogste niveau, waarvan de venues aan alle kwaliteitseisen voldoen. Bovendien ontwikkelde het museum enkele jaren geleden in samenwerking met kunsttransporteur Hizkia van Kralingen de Turtle: een duurzame verpakking voor transport van schilderijen en ingelijste werken die aan de hoogste veiligheids- en kwaliteitseisen van het kunsttransport voldoet en telkens hergebruikt kan worden voor verschillende formaten schilderijen. Het museum gebruikt deze innovatieve kist voor het grootste deel van de kerncollectie schilderijen en investeerde in 2015 in een doorontwikkeling van de kist in Turtle 2. De kist wordt inmiddels door veel gerenommeerde musea gebruikt, zoals het Van Gogh Museum. Voor schilderijen van buitengewoon groot formaat en driedimensionale kunstwerken worden indien nodig vakkundige kisten op maat gemaakt, zodat ook deze werken veilig kunnen reizen.

Ook investeerde het museum in het digitaliseren van conditierapportages die met de kunstwerken meereizen en waarin de fysieke staat wordt vastgelegd. Deze kunnen sinds 2019 digitaal worden gemaakt en overal ter wereld worden bekeken om na een transport de fysieke staat te controleren.

Restauratie

Kunstmuseum Den Haag heeft als een van de weinige Nederlandse musea een eigen restauratieatelier én mode- & kostuumafdeling. Hier wordt het hele jaar door gewerkt aan de conservering en restauratie van schilderijen, werk op papier, lijsten, mode en meubels. Ook faciliteert het museum regelmatig restauratoren in opleiding. We hebben recent geïnvesteerd in de aanstelling van een nieuwe, jonge moderestaurator die deze positie vertegenwoordigt na pensionering van zijn voorganger. Daarnaast is financieel geïnvesteerd in een belangrijke aanpassing van het moderestauratieatelier met nieuwe werktafels en wasgelegenheid. Voor speciale projecten wordt eventueel expertise ingehuurd, zoals voor het restaureren van muziekinstrumenten en keramiek in de aanloop naar de tentoonstelling *Glans en Geluk. Kunst uit de Wereld van de Islam* (2018/2019). Vanwege onze 'slimme strategie' wordt werk dat 'in beweging' is, indien mogelijk, gerestaureerd. In 2017 rondde het museum het 10-jarig Mondriaanrestauratieprogramma af. Een groot deel van de schilderijen

en werken op papier van Mondriaan is gerestaureerd en schitterde als nooit tevoren in *De Ontdekking van Mondriaan*. In 2018 werkte de afdeling Mode & Kostuum aan de conservering van een achttiende-eeuwse rode brokaatzijden avondjapon à la française, ter voorbereiding op de modetentoonstelling *Femmes Fatales – Sterke vrouwen in de mode*. In de aanloop naar de tentoonstelling *De Haagse School op Scheveningen* (2018) werden verschillende sleutelstukken gerestaureerd, waaronder het beroemde schilderij *Bomschuit op het strand* (1882) van Anton Mauve. Een recente, zeer belangwekkende restauratie is Claude Monets *Wisteria (Blauweregen)*. De restauratie leidde tot een ontdekking die de wereldpers haalde: uit röntgenfoto's bleek dat onder de blauweregen waterlelies verborgen zaten. De uitgebreide restauratie is vastgelegd en ontsloten in een speciale deelpublicatie waarin het hele proces van restauratie en onderzoek zichtbaar is gemaakt. Deze uitgave is verspreid onder collega-instellingen en pers om de kennis over deze restauratie zoveel mogelijk met het publiek en professionals te delen. Het streven is om elk jaar de kennis over een object dat intensief wordt onderzocht en/of gerestaureerd met het publiek te delen. De komende jaren zal er aandacht zijn voor de restauratie van de reliëfs van Jan Schoonhoven, de restauratie van onze werken van Jacoba van Heemskerck en de restauratie van ons topstuk *Csardasdanseressen* van Ernst Ludwig Kirchner, waarbij wij internationaal samenwerken met het Saarländmuseum in Saarbrücken.

Behalve onderzoek en restauratie vindt er ook conditieonderzoek plaats. Kunstmuseum Den Haag is een zeer ruimhartige bruikleengever, waardoor veel van onze objecten regelmatig op reis gaan. Juist dan is het cruciaal dat de conditie van kunstwerken nauwkeurig wordt bijgehouden. Indien nodig voeren we daarom voorafgaand aan een bruikleen kleine restauraties uit, schilderijen worden beter ingelijst of van achterkantbescherming voorzien. Om de mobiliteit van de collectie zo hoog mogelijk te houden, brengen we de Nederlandse musea de kosten niet in rekening.

5. Collectieregistratie en -documentatie

Registratie

De collectie wordt geregistreerd in het collectieregistratiesysteem Adlib. Het systeem is een standaardprogramma, maar dankzij het maatwerk is het zo aangepast dat het voldoet aan onze wensen en behoeften.

Er wordt continu gewerkt aan het aanvullen en redigeren van de gegevens in het registratiesysteem. Belangrijk onderdeel van de registratie is het toevoegen van foto's aan de objectrecords. Dit ter identificatie, of als beelddrager voor publicaties of online presentatie. Bij de deelcollectie mode bestond hierin lange tijd een achterstand, maar die zijn we gestaag aan het wegwerken, mede dankzij de ondersteuning in voorbereidende werkzaamheden door enkele vrijwilligers.

Bij nieuwe aanwinsten wordt nu dankzij de 'slimme strategie' een procedure gevolgd waarbij elk object goed wordt geregistreerd en gefotografeerd en digitaal wordt ontsloten. Zowel in het collectieregistratiesysteem Adlib alsmede op de Collectie Online-pagina van de website. Het overzicht van de nieuw verworven objecten wordt getoond in het Collectiejaarverslag.

Het museum werkt sinds de verbouwing van 1998 met het collectieregistratiesysteem en gezien de nieuwe ambities met betrekking tot de registratie en ontsluiting van de collectie wordt er momenteel onderzoek gedaan naar de mogelijke overgang naar een nieuwere versie. Deze mogelijke overstap gaat echter gepaard met een forse financiële investering.

Documentatie

Het museum heeft een afdeling Documentatie & Informatie, die valt onder de afdeling Collecties, die zich op de volgende werkzaamheden richt:

- signaleren, selecteren, verzamelen, verwerven, toegankelijk maken en bewaren van allerlei informatiedragers over de collectie van het Kunstmuseum Den Haag, Fotomuseum en Gem, tentoonstellingen in deze musea en activiteiten in en rondom deze musea;
- op verzoek aangevraagde informatie leveren aan alle medewerkers van het Kunstmuseum Den Haag, Fotomuseum en Gem;
- op verzoek leveren van informatie over de collectie en tentoonstellingen aan derden;
- beheren van de afhandeling van informatievragen.

De primaire doelgroep van de afdeling Documentatie & Informatie wordt gevormd door de organisatie zelf, met name:

- de conservatoren die bv. onderzoek doen voor te maken tentoonstellingen of werken aan publicaties;
- de restauratoren, bv. onderzoek naar materiaalgebruik;
- afdeling MarCom, bv. informatie voor persberichten.

Externe klanten:

Een gevarieerd publiek weet het museum te vinden: collega-musea, veilinghuizen, studenten en particuliere geïnteresseerden. Deze groep stelt een breed scala aan informatie vragen.

Digitalisering

In Adlib zijn nu 98.947 geregistreerde objecten voorzien van een afbeelding. Deze zijn niet alle geschikt voor een (online) publicatie, sommige zijn slechts ter identificatie van het object.

De afgelopen jaren is de nadruk sterker komen te liggen op de online presentatie van de collectie. Er is veel geïnvesteerd om een breed overzicht te tonen. Op dit moment worden er 187 topstukken uitgelicht en wordt de verdere collectie getoond in 40 deelcollecties vanuit de diverse disciplines. Zo tonen we in de deelcollectie Mondriaan alle werken van Piet Mondriaan uit onze collectie en stonden er bij de opening van *Glans & Geluk – Kunst uit de Wereld van de Islam* 680 objecten uit de collectie islamitische kunst online. Andere deelcollecties die online zijn ontsloten zijn o.a. Haagse School, Symbolisme, Expressionisme, VOC Zilver, Delfts Aardewerk, Art Deco, Rozenburg, Nederlandse ontwerpers, Buitenlandse ontwerpers, Modehuizen.

Op dit moment worden er 8100 objecten getoond op de Collectie Online. De ambitie is om de komende jaren alle 'bewegende' objecten te ontsluiten en online te tonen om de zichtbaarheid van onze collectie te vergroten. Digitalisering maakt dan ook deel uit van de 'slimme strategie'.

6. Gebruik van de collectie

Kunstmuseum Den Haag wil een van de meest toegankelijke en publieksvriendelijke kunstmusea van Nederland zijn. Onze belofte is dat we kunst 'dichtbij' brengen. Dicht bij ons publiek, dicht bij nieuwe publieksgroepen die het museum nog niet zo vanzelfsprekend weten te vinden en dicht bij onze verschillende stakeholders. Die belofte maken we dagelijks waar. Door 30 tentoonstellingen per jaar te organiseren en via speciale programma's en onze online collectieportal. Voor verschillende delen van de collectie passen we wisselende instrumenten voor ontsluiting toe

Onderzoek en publicaties

Kunstmuseum Den Haag doet doorlopend onderzoek naar de modecollectie en de Escher- en Mondriaancollectie. Op het gebied van Mondriaan neemt Kunstmuseum Den Haag de rol in van internationaal expertisecentrum en werkt een conservator ook aan tentoonstellingen in het buitenland. In 2016 culmineerde het onderzoek in een nieuwe biografie van Mondriaan, geschreven door Hans Janssen met de titel: *Piet Mondriaan – Een nieuwe kunst voor een ongekend leven*. Momenteel werkt de conservator aan een omvangrijk project waarbij Mondriaan in 2020 groots in Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía in Madrid te zien zal zijn. Bij de moderne en hedendaagse beeldende kunst vindt het onderzoek vooral plaats naar aanleiding van tentoonstellingen. Het museum organiseert 30 tentoonstellingen per jaar, waarin vrijwel altijd een deel van de collectie is opgenomen. De conservatoren bereiden de tentoonstelling gemiddeld ruim 1,5 jaar voor en doen uitvoerig onderzoek naar de kunstwerken uit de collectie en de context van de tentoonstelling. Dit onderzoek wordt toegepast en publieksvriendelijk gepresenteerd in een tentoonstelling, catalogus en regelmatig ook in een kinderboek. Projecten waarbij wij zelf onderzoek naar de verzameling deden en de resultaten daarvan publiceerden waren: *Van Rodin tot Bourgeois* (2016), *Rumoor in de stad – De schilders van Tachtig* (2017), *Art Deco Paris* (2017), *Morgan Betz* (2018), *Art Nouveau in Nederland* (2018), *Max Liebermann* (2018) en *Erwin Olaf* (2019) en *Claude Monet* (2019). Dit maakt ons werk duurzaam: alle nieuwe kennis en nieuwe invalshoeken worden weer toegevoegd aan de collectie. Waar we veel onderzoek zelf doen, werken we daarin ook regelmatig samen met internationale musea en kennisinstituten. Zo hebben we een lange traditie van samenwerking met het Reina Sofía. Recente samenwerkingen waren het *Constant – New Babylon*-project (2016), bestaande uit een grote overzichtstentoonstelling en een Spaanstalige en Nederlandstalige publicatie, en de tentoonstelling over Pablo Picasso en Julio González. Deze was enkel in Den Haag te zien, maar we organiseerden haar in nauwe samenwerking met Reina Sofía, Musée Picasso (Parijs) en Institut Valencià d'Art Modern (IVAM).

Tentoonstellingen en collectiepresentaties

Het presenteren van de collectie in tentoonstellingen is een van de belangrijkste instrumenten om de collectie te ontsluiten en wordt daarom separaat besproken in hoofdstuk 7.

Collectiemobiliteit: binnenland

Kunstmuseum Den Haag maakt zich er hard voor om delen van de collectie met regelmaat elders te presenteren. We geloven dat dan de toegankelijkheid van de collectie optimaal is en zoveel mogelijk mensen

van de Collectie Nederland genieten. We hebben daarom een intensief bruikleenverkeer. Alleen al in 2018 gaf het museum 736 kunstwerken in bruikleen. Het betreft hier langdurige bruiklenen, zoals aan het Rijksmuseum, het Mondriaanhuis in Amersfoort, Villa Mondriaan in Winterswijk, het Amsterdam Museum en het Fries Museum. En kortduurende bruiklenen in binnen- en buitenland. We lenen zeer regelmatig kunstwerken uit aan o.a. Museum de Fundatie, Stedelijk Museum Alkmaar, Museum Kranenburg, Singer Laren en het Dordrechts Museum. Voor Nederlandse musea hebben we een uiterst gunstige bruikleenregeling en brengen we alleen 'out-of-pocket'-kosten in rekening (transportkosten). Bijzonder is dat wij ook geen kosten voor de verzekering doorberekenen. We zijn in beleid en aantal bruiklenen een van de meest ruimhartige bruikleenpartijen van Nederland en volgen volledig de richtlijnen van *Slimmer Lenen* (mede opgesteld door Kunstmuseum Den Haag).

Collectiemobiliteit: buitenland

We zien de laatste jaren ook een stijgend aantal internationale bruiklenen. Vanwege de internationale status van de collectie zijn in de vorige periode vele bruiklenen toegekend aan musea zoals (slechts enkele voorbeelden): Musée d'Orsay (August Macke en Franz Marc, Luigi Russolo), The Museum of Modern Art New York (Piet Mondriaan, Luigi Russolo), Fondation Beyeler (Wassily Kandinsky), Kunstmuseum Basel (Picasso, Mondriaan, Le Fauconnier), Lenbachhaus München en Museum Wiesbaden (Alexej von Jawlensky). Maar ook steeds meer eigentijdse kunst wordt in bruikleen gevraagd. Zo hebben wij recent werken uitgeleend van o.a. Tjebbe Beekman, Raquel Maullwurf en Marcel van Eeden. Bovendien zien we een toenemende behoefte aan grotere bruiklenen uit de collectie en aan hulp bij het samenstellen van tentoonstellingen in het buitenland. Zo is een deel van de Mondriaancollectie in 2018 te zien geweest in een grote tentoonstelling in Museum Wiesbaden en zijn tentoonstellingen in voorbereiding voor Irish Museum of Modern Art in Dublin, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Fondation Beyeler en Tate Modern. In 2019 reist een deel van de collectie Mondriaan naar Musée Marmottan in Parijs. Een deel van de Eschercollectie was vorig jaar te zien in de National Gallery of Victoria in Melbourne. Aan al deze tentoonstellingen werkt(e) een van onze conservatoren mee, of de tentoonstelling werd zelfs bijna volledig door het museum gemaakt. Ook voor deze internationale tentoonstellingen worden meestal alleen de 'out-of-pocket'-kosten berekend, mits er een afspraak met de bruikleenemer kan worden gemaakt over een inhoudelijke wederdienst. Dat is dan meestal een grote bruikleen terug. Op die manier is het mogelijk belangrijke tentoonstellingen te organiseren. Een goed voorbeeld is de tentoonstelling over Monet (in samenwerking met Musée Marmottan) en vorig jaar de tentoonstelling van Der Blaue Reiter-kunstenaar Alexej von Jawlensky (in samenwerking met Museum Wiesbaden). In de toekomst willen we buitenlandse tentoonstellingen mogelijk blijven maken, ook om het Nederlands cultuurgoed te promoten. Daarbij focussen we op Mondriaan en De Stijl, Escher, Jacoba van Heemskerck en onze modetentoonstellingen. Zo heeft het museum onlangs de tentoonstelling *Femmes Fatales* doorverkocht aan het Modemuseum in Hasselt (2019), die daarna in 2020 doorreist naar het Peabody Essex Museum in Amerika.

Collectie online

In het voorjaar van 2017 lanceerde het museum een nieuwe website inclusief speciale collectieportal. Voor het algemene publiek wordt gefocust op kerncollecties en topstukken, voor het expertpubliek is een veel groter deel van de collectie te raadplegen. Aan de online ontsluiting werken we de komende jaren gestaag verder. De online publicatie is onderdeel van de 'slimme strategie'. Alle nieuwe aanwinsten worden direct online geplaatst. Behalve de presentatie op de eigen website nemen we deel aan verschillende online presentatieplatforms. Zo is de

modecollectie te raadplegen via het platform ModeMuze, de collectie Delfts aardewerk via Delftsaardewerk.nl en een deel van de Mondriaans via Mondriaan.nl. Voor deze laatste website ontvingen wij diverse internationale prijzen, waaronder een Webby Award. Onze collectie is tot slot ook via Wikipedia en Europeana te vinden.

Bijzondere initiatieven

Kunstmuseum Den Haag initieert met enige regelmaat speciale projecten om de collectie te presenteren aan het publiek. Zo is het museum reeds in 2015 een schrijver-in-de-residentie gestart, waarbij het museum vaak om het jaar een schrijver een half jaar lang in het museum laat werken. Deze schrijver heeft onder begeleiding vrije toegang tot de hele collectie en maakt op basis hiervan nieuw werk. De eerste schrijvers-in-de-residentie leidden tot een nieuwe reeks gedichten en tentoonstelling van schrijfster Miek Zwamborn en een essay over Egon Schieles topstuk *Portret van Edith* door publicist Ian Buruma. Andere schrijvers-in-de-residentie die onze collectie onderzochten en als uitgangspunt gebruikten voor nieuw werk waren Mischa Andriessen (2017) en Saskia de Jong (2018). Ook in de komende jaren zijn wij van plan dit programma voort te zetten.

7. Tentoonstellingen

Kunstmuseum Den Haag ontsluit en presenteert zijn collectie op verschillende wijzen, zoals in het vorige hoofdstuk geschetst. (Semipermanente) tentoonstellingen zijn een zeer krachtig instrument, waarbij direct ook de nieuwe aankopen worden geïntegreerd. Dit instrument is voor ons zo belangrijk dat wij het hier graag apart uitlichten.

(Semi)permanente tentoonstellingen

Kunstmuseum Den Haag heeft ervoor gekozen om drie belangrijke kerncollecties die internationaal veel publiek trekken semipermanent te presenteren. Zo weet het publiek in Nederland zich gegarandeerd van een hoogwaardige dwarsdoorsnede uit de rijke collectie en lukt het in toenemende mate buitenlandse bezoekers te trekken.

Mondriaan & De Stijl

Sinds 2011 presenteert het Kunstmuseum in één vleugel permanent zijn collectie Mondriaan en De Stijl. Tussentijds wordt de presentatie op kleine punten aangepast, mede met het oog op bruiklenen. In Den Haag is echter altijd een substantiële hoeveelheid topstukken te zien. In 2017 heeft Mondriaans *Victory Boogie Woogie* een nieuwe plek gekregen om tegemoet te komen aan het groeiend aantal bezoekers dat speciaal voor dit werk komt. *Mondriaan & De Stijl* presenteert het werk van Mondriaan in de context van de belangrijke kunstenaarsgroep De Stijl. Bovendien besteedt de presentatie aandacht aan de maatschappelijke context waarin die kunstbeweging kon ontstaan. Deze presentatie is nog steeds de enige plek in Nederland waar De Stijl – opgenomen in de canon van de Nederlandse geschiedenis – permanent aandacht krijgt. In 2018 werden wij daarom partner in het netwerk van canonmusea en we geven nu invulling aan het venster 'De Stijl'. Zes van onze werken vertellen het verhaal van de canon van Nederland.

Onze Mondriaanprofilering zetten we in 2021-2024 voort door elk jaar in eigen huis en in het buitenland tentoonstellingen over of gerelateerd aan Mondriaan & De Stijl te blijven programmeren. In lijn met onze andere wens om tentoonstellingen te gaan maken over de Haagse typografie-traditie hebben we in 2021-2024 aandacht voor de typografie van De Stijl.

Ontdek het Moderne

Onze prachtige collectie is niet encyclopedisch van aard. Dat dwingt ons om andere verhalen te vertellen dan zuiver kunsthistorische. Wij vertellen bijvoorbeeld over de maatschappelijke thema's die kunstenaars aankaarten. Of we combineren kunstenaars uit verschillende tijden, generaties en landen omwille van hun intenties. Op deze manier krijg je niet alleen verrassende combinaties, maar laat je ook goed zien hoe oudere kunstenaars nog altijd relevant en inspirerend zijn. In 2012 ontwikkelden we op basis van deze visie *Ontdek het Moderne*: de vaste presentatie moderne beeldende kunst. Daarbij hadden we extra oog voor vrouwelijke kunstenaars, juist omdat we de traditionele canon niet volgen. Door de jaren heen hebben ook kunstenaars van kleur hun weg gevonden naar *Ontdek het Moderne*, waaronder Remy Jungerman en Iris Kensmil. Zeven jaar later spelen steeds meer kunstenaars van niet-westerse afkomst een belangrijke rol in het kunstdomein en zijn er andere maatschappelijke vraagstukken. In 2021-2024 herzien en actualiseren we daarom *Ontdek het Moderne*. Zo besteden we aandacht aan

Olivier van Herpt (geb. 1989), *Arcanum*, 2017
3-D geprint porselein
Basement: Delft, circa 1695, aardewerk met tinglazuur,
totale hoogte 150 cm
Kunstmuseum Den Haag, aankoop 2017 in opdracht van
Kunstmuseum Den Haag
Foto: Gerrit Schreurs

kunstenaars die ingaan op vraagstukken als een wereld zonder grenzen, angst voor een uniforme samenleving en spiritualiteit. We tonen meer niet-westerse makers. Met de nieuwe opzet sluiten we beter aan bij de behoeften van nieuwe publieksgroepen, die zich steeds minder verbonden voelen met de grote verhalen en tradities van landen, maar veel meer met ideeën, maatschappelijke thema's en identiteitskenmerken die mensen met elkaar delen.

Het Wonder van Delfts Blauw

In het Stijlkamergebied van het museum is de kwalitatief zeer hoogwaardige collectie Delfts aardewerk gepresenteerd. In Nederland is dit de grootste permanente presentatie. Bijzonder is de eigentijdse vormgeving van de tentoonstelling en de aanvulling met werk van ontwerpers als Jurgen Bey, Ineke Hans, Wieki Somers, Guido Geelen en Marcel Wanders die door Delfts aardewerk zijn geïnspireerd. In 2017 heeft Olivier van Herpt een prachtige aanvulling op deze verzameling gemaakt die geïnspireerd is op een stuk uit de eigen verzameling. Ter promotie van dit project hebben we een korte film gemaakt die zowel op zaal als via de sociale media te zien is.

Wonderkamers

Sinds 2013 (en in 2018 hernieuwd met een groot aantal verbeteringen) presenteert het Kunstmuseum een deel van zijn collectie in een interactieve museumgame voor families, jongeren en kinderen. Vanuit de ambitie de collectie voor een zo breed en groot publiek toegankelijk te maken, besloten we een hele vleugel in te richten waar een jongere doelgroep in contact komt met de collectie. Met een tablet in de hand doorloopt de deelnemer een aantal spectaculair vormgegeven kamers, waarin hij of zij spelenderwijs kennismakt met de collectie. Per kamer wint een deelnemer punten, waarmee hij of zij uiteindelijk werken uit het Wonderkamersdepot mag selecteren en in het labrynt een eigen Wonderkamer maakt. De objecten uit de collectie bevinden zich zowel in de kamers, het Wonderkamersdepot als in het labrynt. Sinds de heropening in 2013 heeft het museum talrijke prijzen gewonnen, waaronder een International Design and Communication Award voor Best Scenography for a Permanent Exhibition, een Dutch Game Award, de internationale entertainment- en amusementsparkenprijs THEA Award, een 'Highly Commended' van Museums + Heritage Award en een MuseumNext Honorable Mention Innovation Award.

Wisselende tentoonstellingen

Kunstmuseum Den Haag organiseert 30 tentoonstellingen per jaar. Ons tentoonstellingsbeleid is gebaseerd op een aantal algemene uitgangspunten. Tentoonstellingen in het Kunstmuseum:

- zijn altijd een reflectie op de collectie;
- hebben een internationale context (via kunst, samenwerking of bereik);
- geven uiting aan onze veelzijdigheid. Hier is altijd structureel en tegelijkertijd een tentoonstelling beeldende kunst, fotografie, toegepaste kunst en mode te zien;
- hebben altijd een educatief doel en zijn gelaagd opgebouwd, waardoor zij niet alleen de professional, maar verschillende publieksgroepen aanspreken.

Jaarlijks streeft het museum naar:

- 1 grote modetentoonstelling;
- 2 tentoonstellingen + doorlopend collectiepresentaties toegepaste kunst;
- 2 grote tentoonstellingen (klassiek) moderne beeldende kunst;
- 4 middelgrote tentoonstellingen naoorlogse moderne beeldende kunst;
- doorlopend presentaties hedendaags in Projectenzaal, Polakzalen, kabinetten en GEM;
- doorlopend presentaties fotografie in Fotomuseum Den Haag.

Tentoonstellingslijn negentiende eeuw en klassiek moderne kunst

In het vorige meerjarenbeleidsplan constateerden we dat negentiende-eeuwse kunst ondervertegenwoordigd is in Nederlandse musea. Behalve het Van Gogh Museum was er geen ander museum dat dit structureel toonde. Dat beloofden wij op te pakken en dat hebben we gedaan met o.a. de tentoonstelling *Monet – Tuinen van Verbeelding*, maar ook *Max Liebermann* (2018) en *Rumoor in de stad – De schilders van Tachtig* (2017). Deze programmalijn continueren we, waarbij we eveneens blijvend uitgebreid aandacht besteden aan de vroegtwintigste-eeuwse kunst. Daarmee hebben we nu een prachtige doorlopende programmalijn (klassiek) moderne kunst die een breed publiek aanspreekt en elders weinig is te zien. In 2021-2024 staan onder andere *Anders Zorn* (2021), *Franz Marc en August Macke* (2021), *Impressionisme en de stad* (2022) en *Hilma af Klint* (2023) op het programma.

GEM en hedendaags

Al sinds onze oprichting verzamelen we hedendaagse kunst. We zien het als een plicht om het publiek dat voor Monet of Mondriaan komt ook te laten zien wat kunstenaars nu maken. Ook in 2021-2024 gaan we daarmee door. In de Projectenzaal blijven kunstenaars een installatie maken, waaronder in 2021-2024 Navid Nuur en Wiebke Siem. Juist hier – in het hart van ons museum – komt de onverwachte ontmoeting met hedendaags het best tot zijn recht. Met GEM willen we ons nadrukkelijker onderscheiden. Waar Stroom de Haagse kunstenaars faciliteert en toont, NEST uitblinkt in thematentoonstellingen, 1646 een sterke band heeft met de KABK, Billytown een broedplaatsfunctie heeft, toont GEM Haagse kunstenaars aan de wereld en internationale kunstenaars aan Den Haag. In deze keten – van academie tot internationaal kunstmuseum – vervullen we een belangrijke rol. Wij bieden een historisch perspectief op de hedendaagse kunst en slaan de brug naar een groot publiek. Door te tonen wat er elders in Nederland nog niet is te zien, maken we het verschil. Met onze nieuwe conservator hedendaags zetten we in op drie programmalijnen: 1. internationale beeldende kunst van jonge makers; 2. Haagse beeldende kunst van internationale statuut; 3. hedendaagse makers die reflecteren op het werk van een overleden kunstenaar (transhistorische presentatie). Daarbinnen zal – in lijn met onze collectie – een focus zijn op schilderkunst. Zo presenteren we *Nicole Eisenman* (2021), een overzicht van Nederlandse schilderkunst 1980-2020 (2021) en *Gerhard Richter* (2022). Ook werken we aan tentoonstellingen van Tala Madani en Kerry James Marshall. In 2022 reflecteren kunstenaars tijdens de Paul Thek-tentoonstelling op zijn werk en thema's als religie, homoseksualiteit en transnationaliteit.

Fotografie en Fotomuseum

Na een verbouwing, herpositionering, nieuwe ruimte voor de vaste collectie en succesvolle tentoonstellingen waarin een lijn van sociaal-geëngageerde fotografie is uitgezet zoals *Erwin Olaf* (2019), *Michael Wolf – Life in Cities* (2018) en *Lauren Greenfield – Generation Wealth* (2018), staat 2021-2024 in het teken van het 'oogsten' van al deze investeringen. We kunnen nu gaan werken aan de uitwerking van ons programma, mede door de komst van een tweede conservator fotografie. Er staan voor 2021-2024 een aantal grote solotentoonstellingen van fotografen die een eerbetoon verdienen in de planning, zoals Gilles Peress, de Fransman die een ongekend verslag heeft gemaakt van 'The Troubles', het conflict in Noord-Ierland eind twintigste eeuw, en Rob Hornstra, bekend van het Sochi Project en docent aan de KABK. Hornstra en Peress passen beiden perfect in de lijn van sociaal engagement die al door het museum wordt gevoerd. Verder werken we aan een nieuwe reeks waarin jonge makers fotografie als middel om de werkelijkheid weer te geven onderzoeken en bevragen, zoals de Duitse kunstenaar Barbara Probst en de Nederlanders Popel Coumou en Xiao Xiao Xu. We vinden het belangrijk dat in onze digitale cultuur 'het waarheidsgehalte' van het beeld ter discussie wordt

gesteld, juist ook door de fotografie zelf. Daarnaast maken we meer thematentoonstellingen, waaronder een tentoonstelling over Nieuwe Foto- en Typografie, die zich richt op Piet Zwart, Paul Schuitema en Gerard Kiljan en hun leerlingen van de KABK. Een grote internationale Photographie Brut-tentoonstelling waar collectiefotografen Anton Heyboer en de Haagse Gerard Fieret in worden opgenomen. De solotentoonstelling Amerikaans-Zuid-Afrikaanse outsiderfotograaf Roger Ballen sluit mooi aan op het thema van Photo Brut. En een groepstentoonstelling over fotografen van Antilliaanse afkomst die hun culturele en etnische achtergrond onderzoeken, zoals Kevin Osepa. In de GEM Lounge presenteren we 'toegepaste' fotografie, zoals de Matlas, encyclopedie van het Haagse 'matjeskapsel', samengesteld door Haagse fotografen en het tevens lokale project over de legendarische fotostudio Foto Americain van Ernst Lalleman. Tot slot zullen we in 2022 het twintigjarig bestaan van het Fotomuseum Den Haag vieren met een bijzondere tentoonstelling waar het neergezette programma van de afgelopen decennia opnieuw zal worden belicht.

De 'kunstenaars-kunstenaars'-reeks

In 2017-2021 zijn we gestart met een nieuwe programmalijn 'kunstenaars-kunstenaars'. Dit zijn kunstenaars die nu nog vaak alleen onder andere kunstenaars geliefd of bekend zijn. Onze geheimtips zijn populair bij pers, kunstenaars én publiek. Deze kunstenaars passen bovendien goed bij ons omdat ze vaak 'verrassend onmodieus' zijn en tijdloos werk maken. Dit begon ooit met Emo Verkerk (2014/2015) en daarna volgden tentoonstellingen van zowel levende als inmiddels overleden kunstenaars zoals Alice Neel (2016/2017), Jean Brusselmans (2018), Ad Gerritsen (2018/2019) en KP Brehmer (2019).

Wij verstevigen deze programmalijn en communiceren deze duidelijker als een 'reeks'. In 2021-2024 tonen we o.a. Reinier Lucassen (2020), Norbert Schwontkowski (2020), Walter Swennen (2021) en Paul Thek (2022). De in 2017 verworven sculptuur van Sarah Lucas leidt tot een tentoonstelling. Ook organiseren we een tentoonstelling met 'soft sculptures' van kunstenaars als Dorothea Tanning, Louise Bourgeois, Ruth Asawa en Hannah Wilke.

Tentoonstellingslijn toegepaste kunst

Kunstmuseum Den Haag organiseert het hele jaar door wisselende presentaties van de collectie oude en moderne toegepaste kunst, onder andere in een reeds door Berlage speciaal ontworpen tentoonstellingsgebied op de begane grond. Anders dan andere musea met een grote collectie toegepaste kunst kiezen we niet voor één vaste presentatie, maar voor steeds wisselende tentoonstellingen. Deze flexibiliteit, in combinatie met onze museumarchitectuur, biedt ons de mogelijkheid om niet alleen grotere blockbuster-tentoonstellingen te maken maar ook om kleinere 'verhalen' te vertellen die anders onderbelicht zouden blijven omdat er in andere musea vaak geen ruimte voor is. Op deze manier bedienen we zoveel mogelijk doelgroepen; zowel het bredere publiek als de puristische fijnproever.

Uitgangspunt van tentoonstellingen is vaak onderzoek naar de eigen collectie, wat resulteert in een catalogus en tentoonstelling, zoals de grote tentoonstelling over Art Nouveau in Nederland. Het grootste deel van de tentoonstellingen bestaat uit eigen collectie, maar het museum maakt zich ook altijd hard voor bruiklenen. In 2019 organiseerde het museum bijvoorbeeld samen met het Europees Keramisch Werkcentrum (SundayMorning@EKWC) de prachtige tentoonstelling *Uit de klei*. Een klein deel van dit werk was reeds opgenomen in de collectie, een groot deel bestond uit externe bruiklenen. Voor de oude toegepaste kunst organiseerden we *Glans en geluk – Kunst uit de Wereld van de Islam*, waarbij een

uitgebreide publicatie verscheen (2018/ 2019) en waarvoor de eigen collectie uitvoerig werd onderzocht en de tentoonstelling een community arts project werd. In 2020 zal de tentoonstelling *Koninklijk Blauw* in het museum te zien zijn met een groot aantal prestigieuze Nederlandse en internationale bruiklenen.

Tentoonstellingslijn mode

We organiseren jaarlijks één grote modetentoonstelling, die voor een groot deel uit eigen collectie bestaat. Het ene jaar heeft die tentoonstelling een meer specialistische en/of (cultuur)historische invalshoek, waarbij de objecten in een maatschappelijke context worden geplaatst. Een voorbeeld is de tentoonstelling *Let's Dance*, waarbij het museum de geschiedenis van de dansmode in de schijnwerpers zet in de context van de tijd. Het andere jaar focust het museum op moderne mode, vaak in de vorm van een solotentoonstelling, zoals in 2020 de tentoonstelling *Christian Dior* te zien zal zijn. Ook in die solotentoonstellingen zijn stukken te zien uit de eigen collectie. We besteden veel aandacht aan de presentatie en zien het tentoonstellingsontwerp als een kunstwerk op zich. Dit sluit goed aan bij de beleving van mode en de modewereld en spreekt een grote doelgroep aan. Het tentoonstellingsontwerp moet zoveel mogelijk zintuigen prikkelen en kunstenaars werken mee aan vormgeving, styling en fotografie. Tentoonstellingen in het Metropolitan Museum of Art in New York en V&A in Londen zijn daarbij een voorbeeld. Dat resulteert in een inhoudelijke en tegelijk 'glamour-achtige' presentatie. Met deze insteek weten we zeer uiteenlopende en nieuwe doelgroepen naar het museum te halen. Het onderzoek dat voor de tentoonstellingen wordt gedaan is altijd terug te vinden in de bijbehorende publicatie, waarbij ook veel zorg wordt besteed aan de fotografie van de (eigen) collectie.

Speciale projecten hedendaagse kunst

Kunstmuseum Den Haag is een aantal initiatieven gestart met als doel hedendaagse kunst (op internationaal niveau) in Nederland te presenteren.

De Ouborg Prijs

In samenwerking met Stroom Den Haag organiseren we tweejaarlijks de Ouborg Prijs. De Ouborg Prijs is de Haagse stadsprijs voor beeldende kunst, genoemd naar de Haagse kunstenaar Pieter Ouborg (1893-1956). De prijs werd vanaf 1990 jaarlijks en na 1997 om de twee jaar toegekend aan een Haagse kunstenaar van wie het oeuvre nationaal van belang is. De toekenning bestaat uit een bedrag van €10.000 plus een presentatie in Kunstmuseum Den Haag en een publicatie verzorgd door Stroom. In 2013 won Marcel van Eeden de prijs, wat in 2014 resulteerde in de zeer lovend ontvangen tentoonstelling *I am G.S. 3, The killer of The Hague* in GEM; daarna werden de werken *Cornelia Maersk* (2009/2010), *Untitled* (2013) en de editie *Oswalds Dream* aangekocht. In 2018 hebben wij opnieuw werken van Marcel van Eeden aangekocht, waarmee wij dit collectieonderdeel wisten te verstevigen. In 2015 won Christie van der Haak, die een indrukwekkende installatie realiseerde voor de Projectenzaal. De winnaar van de Ouborg Prijs 2019 is Jeroen Eisinga.

Vordemberge Gildewart Award – VG Award

In het voorjaar van 2020 organiseert Kunstmuseum Den Haag samen met de Stiftung Vordemberge-Gildewart een speciale internationale prijs ter stimulering van eigentijdse kunst. Het betreft een jaarlijkse prijs voor Europese kunstenaars tot 35 jaar. De prijs kent een internationale jury. De winnaar van de VG Award kan een jaar lang vrij van financiële zorgen leven en werken. Daarnaast ondersteunt de stichting een tentoonstelling en publicatie van de winnaar en de genomineerden die in Kunstmuseum Den Haag te zien zal zijn.

Marcel van Eeden (geb. 1965) *Zonder titel*, 2018
 Potlood op papier, 38 x 28 cm
 Kunstmuseum Den Haag, aankoop met steun van het
 reserve kunstverzamelingsfonds, 2018.

Now or Never

Eén keer per twee jaar organiseert het museum in GEM de tentoonstelling *Now or Never*: een selectie van recent afgestudeerde kunstenaars van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten Den Haag. In 2018 toonden we werk van jonge kunstenaars als Maria Bigaj, Lydia Buijs, Thijs Jaeger, Luis Maly, Renée van Roekel, Suzie van Staaveren en Gitte Svendsen. Eind 2021 staat een nieuwe editie van *Now or Never* gepland. Deze tentoonstellingen zijn een belangrijk podium voor de veelal jonge kunstenaars. Regelmatig worden er werken van deelnemers aangekocht. Ook bij toekomstige edities is dat een mogelijkheid.

Kunstmuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2501 CB Den Haag

+31 (0)70 3381 111
info@kunstmuseum.nl
kunstmuseum.nl